

**Ocena przewidywanego wpływu
Narodowego Planu Rozwoju 2007-13
na konkurencyjność gospodarki,
w tym innowacyjność przedsiębiorstw**

Skład osobowy:

Prof. zw. Grzegorz W. Kołodko

Dr Małgorzata Runiewicz – koordynator

Dr Marcin Piątkowski

Mgr Jacek Tomkiewicz

Mgr Andrzej Bolesta

Centrum Badawcze Transformacji, Integracji i Globalizacji

Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania

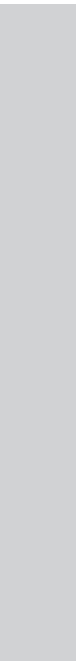
im. Leona Koźmińskiego

www.kozminski.edu.pl

www.tiger.edu.pl

tel. +48 22 519 21 08; faks +48 22 811 30 68

Warszawa, maj 2005

1. Uwagi ogólne

Ocena przewidywanego wpływu **Narodowego Planu Rozwoju 2007-13** (NPR) na konkurencyjność gospodarki, w tym na innowacyjność przedsiębiorstw jest zadaniem trudnym i czasochłonnym. Wiąże się to zarówno z kompleksowością, jak i wielowymiarowością celów NPR oraz z cechami samego zjawiska konkurencyjności¹. W wyniku przyspieszonego postępu technicznego (w tym rozwoju informatyzacji) nieustannym zmianom ulega poziom rozwoju gospodarczego oraz pozycja konkurencyjna poszczególnych krajów i regionów.

Analizę oddziaływania NPR warto zacząć od przybliżenia samego pojęcia konkurencyjności. Przyjęta definicja konkurencyjności (NPR, Załączniki, str. 17) to:

zdolność do osiągnięcia sukcesu w gospodarczej rywalizacji, a w szerszym ujęciu to zdolność do ekspansji i lokowania na rynkach międzynarodowych dóbr i usług przy jednoczesnym zapewnieniu realnego wzrostu dochodów ludności w długim okresie. Konkurencyjność to także zdolność kraju do tworzenia i utrzymywania otoczenia, które sprzyja tworzeniu większej wartości dodanej przez przedsiębiorstwa i osiągnięciu większego dobrobytu przez ludność.

Pierwsza część tej definicji nawiązuje do rosnącej międzynarodowej **pozycji konkurencyjnej**, tj. konkurencyjności wynikowej, która przejawia się w rosnącym udziale sektorów, branż i przedsiębiorstw w szeroko rozumianej międzynarodowej wymianie produktów. Druga część definicji wyraźnie odnosi się do **zdolności konkurencyjnej**, tj. konkurencyjności czynnikowej, określającej długofalową zdolność gospodarki kraju (przedsiębiorstw, sektorów oraz branż) do sprostania konkurencji międzynarodowej.

Zmiana zdolności konkurencyjnej kraju wyrażana jest sumaryczną zmianą wartości czynników ją determinujących. Należą do nich między innymi inwestycje w działalność gospodarczą o wyższej wartości dodanej (przechodzenie z przemysłów o niskiej produktywności, opartych o niską, pracochłonną technologię, do przemysłów o wysokiej produktywności opartej na wysokiej technologii), przez co możliwe jest poprawienie struktury eksportu. Innymi słowy chodzi o **przejście z konkurencyjności kosztowej do tzw. konkurencyjności trwałej**, generowanej innowacjami oraz postępem technologicznym.

Dotychczasowy dorobek teorii oraz wyniki badań nad konkurencyjnością gospodarek i innowacyjnością przedsiębiorstw podkreślają **szczególnie znaczenie inwestycji, zwłaszcza bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ), handlu zagranicznego (HZ), rozwoju przedsiębiorczości, postępu technicznego, działalności badawczo-rozwojowej oraz polityki konkurencji** jako czynników rosnących przewag konkurencyjnych [Kojima 1978, Dunning 1988; Porter 2001; Okoń-Horodyńska 2004]. Takie też podejście przedstawia NPR w pkt. 97. Stąd też zakres analizy oddziaływania NPR na konkurencyjność i innowacyjność skupia się przede wszystkim – i słusznie – wokół tych zagadnień.

¹ Konkurencyjność jest cechą relatywną, ponieważ może ona przysługiwać poziomom mikro-mikro, mezo, regionalnemu i makro, ale nie poziomowi globalnemu. Inaczej mówiąc konkurencyjność wyznacza się poprzez przypisywanie pewnych własności obiektom i zjawiskom w wyniku porównania ich z innymi obiektami lub jakimś standardem jako punktem odniesienia (na przykład średnią dla całej zbiorowości).

W ramach analizy oddziaływania NPR na poszczególne wyżej wymienione obszary należy również określić poziomy ich przewidywanego wpływu na konkurencyjność:

- **mikro** – na konkurencyjność, w tym innowacyjność przedsiębiorstw, przejawiającą się w zdolności przedsiębiorstw do twórczego przystosowania się do zmiennych warunków rynkowych oraz tworzenia wartości dodanej;
- **makro** – na zdolność konkurencyjną gospodarki kraju, czyli zdolność do wzrostu gospodarczego w warunkach gospodarki otwartej, która ujawnia się w rosnących przewagach komparatywnych gospodarki narodowej w układzie globalnym.

Pomiędzy tymi poziomami zachodzą relacje podobne jak pomiędzy równowagą ogólną a równowagami cząstkowymi [Noga 2004]. Istnienie danego poziomu konkurencyjności na wyższym szczeblu nie przesądza *a priori* o występowaniu takiego samego poziomu konkurencyjności na niższym szczeblu. Możemy mówić tutaj o sprzężeniu zwrotnym. Z jednej strony, konkurencyjność kraju (jakość kapitału ludzkiego, stabilność makroekonomiczna, dojrzałość instytucji, polityczna stabilizacja, przewidywalność zmian ogólnej sytuacji w przyszłości itd.) w oczywisty sposób wpływa na możliwości konkurencyjne przedsiębiorstw i branż. Z drugiej strony, to właśnie działalność poszczególnych podmiotów gospodarczych decyduje o konkurencyjności gospodarki kraju jako całości. Zmiany w przewadze konkurencyjnej przedsiębiorstw wpływają na zmiany w zatrudnieniu i wydajności pracy, a w konsekwencji na wzrost ekonomiczny i konkurencyjność gospodarki narodowej [Ozawa, Kojima 1985].

Do głównych źródeł przewag konkurencyjnych przedsiębiorstw zalicza się obecnie zdolność do tworzenia i wykorzystywania (komercjalizacji) innowacji. Zdolność ta określana jest jako innowacyjność, która – jak to podkreśla w pkt. 101 NPR – odnosi się do *kreowania postaw innowacyjnych w społeczeństwie, włączenie nauki w rozwój gospodarczy, innowacje produktowe, procesowe i organizacyjne, w tym w dziedzinie zarządzania i marketingu*. Warto jednak uzupełnić tą definicję o szerszy kontekst innowacyjnych funkcji przedsiębiorstw, który obok zarządzania i marketingu dotyczy również logistyki, finansów oraz zarządzania zasobami ludzkimi.

Do źródeł przewag konkurencyjnych należy zaliczyć czynniki zarówno po stronie popytowej, i jak i podażowej. Zalicza się do nich wszelkie działania związane z rosnącymi inwestycjami, poprawą bilansu obrotów gospodarczych, poprawą efektywności wykorzystania zasobów, sprawnością zarządzania oraz jakością produktów, wzrostem produktywności kapitału i pracy oraz dochodów realnych *per capita*. Większość z tych źródeł została włączona do zakresów poszczególnych priorytetów oraz działań NPR.

Projekt NPR trafnie podkreśla potrzebę wsparcia *powiązań sfery badawczej i rozwojowej z gospodarką* (pkt. 101), nie poświęcając jednocześnie większej uwagi sprawności systemu tworzenia i wykorzystania wiedzy. Zabrakło mianowicie w NPR ujęcia makro-innowacyjności, tj. polityki innowacyjnej państwa określającej priorytetowe dla Polski dziedziny rozwoju nauki i techniki oraz decydujące o kierunkach przedsięwzięć innowacyjnych, zwłaszcza działalności B+R finansowanej ze źródeł publicznych [Weresa 2002]. Odwołując się do ekspertyzy profesora T. Żółtowskiego efektywnym z punktu widzenia poprawy konkurencyjności gospodarki powinno okazać się podejście uwzględniające z jednej strony potrzeby polskiej gospodarki oraz określające priorytetowe dziedziny B+R, z drugiej zaś strony biorące pod uwagę potrzeby przedsiębiorstw.

Wyniki badań nad przedsiębiorstwami w Polsce, przeprowadzone w latach 1994-96 oraz 1999-2001, ujawniły, że największymi barierami w rozwoju działalności innowacyjnej były niedostateczne środki na finansowanie badań i wdrożeń, a także niepewność co do zbytu innowacyjnego produktu czy usługi². Ponadto przedsiębiorstwa te charakteryzowały się małą sprawnością jednostek B+R, niską jakością współpracy między przedsiębiorstwami a sektorem tworzenia wiedzy oraz wolnym tempem zmian restrukturyzacyjnych [Gorynia 2002].

² J. Kotowicz-Jawor, *Przedsiębiorstwa z zadyszką*, „Nowe Życie Gospodarcze” nr 20, 14.05.2000.

Badania ankietowe wykazały również, że firmy z kapitałem zagranicznym w Polsce w porównaniu z kapitałem rodzimym były bardziej innowacyjne. W okresie 1995-2000 z próby liczącej 291 firm 124 przedsiębiorstwa wprowadziły nowe rozwiązania technologiczne, organizacyjne lub marketingowe. Wśród nich udział firm z udziałem kapitału zagranicznego wyniósł 46%, zaś z kapitałem krajowym 40%, przy czym źródłem innowacji firm zagranicznych były pomysły zaczerpnięte z zagranicy, natomiast w przedsiębiorstwach krajowych były to krajowe prace badawcze lub też innowacje imitacyjno-adaptacyjne³.

Projekt NPR nie nadaje wszakże należytej wagi w rozwoju innowacyjności przedsiębiorstw międzynarodowym powiązaniom handlowo-inwestycyjnym, a zwłaszcza bezpośrednim inwestycjom zagranicznym (BIZ). Zjawiska te są szczególnie istotne w budowaniu konkurencyjności gospodarki, a zwłaszcza innowacyjności przedsiębiorstw. Z jednej bowiem strony **forma i struktura międzynarodowych powiązań handlowo-inwestycyjnych gospodarki, w tym struktura specjalizacji eksportu w krótkim okresie, są rezultatem innowacyjności gospodarki, z drugiej zaś wymiana handlowa i napływ BIZ w długim okresie wpływają na innowacyjność gospodarki.**

Inne badania, przeprowadzone przez GUS w 2001 r., wykazały, że jedynie 17% firm przemysłowych w Polsce można określić jako innowacyjne⁴. Jest to szczególnie istotna informacja świadcząca o potrzebie działań w kierunku restrukturyzacji przemysłu. Niestety, głębszego ustosunkowania się do tej ważkiej kwestii zabrakło w NPR.

Poza powyższymi uwagami diagnoza bieżących wyzwań, celów oraz priorytetów konkurencyjności gospodarki polskiej jest poprawna, co stanowi podstawę dla dalszej oceny przewidzianych w NPR przedsięwzięć służących realizacji postawionych celów. Do działań podlegających ocenie należy zaliczyć przede wszystkim:

- poprawę dostępności do zewnętrznego finansowania inwestycji przedsiębiorstw;
- wzmocnienie współpracy między sferą badawczo-rozwojową a gospodarką;
- wsparcie konkurencyjności produktowej i technologicznej przedsiębiorstw.

Oprócz tych obszarów analizy oceny wpływu NPR możliwości poprawy konkurencyjności gospodarki polskiej oraz innowacyjności przedsiębiorstw powinny być rozpatrzone w kategoriach polityki konkurencji oraz zmian instytucjonalnych, szczególnie w odniesieniu do małych i średnich przedsiębiorstw (MSP).

1.1. Analiza stanu wyjściowego oraz benchmarking pozycji konkurencyjnej Polski na tle krajów Unii Europejskiej oraz celów Strategii Lizbońskiej

Analiza stanu wyjściowego gospodarki polskiej skupia się wyłącznie na najbardziej istotnych problemach związanych z bieżącą pozycją konkurencyjną gospodarki określonej wskaźnikami eksportowymi, inwestycyjnymi, wydajnością pracy, wydatkami na B+R oraz innymi mającymi istotny wpływ na zdolność gospodarki do podniesienia konkurencyjności.

W okresie 1991-2000 Polska nie zanotowała zasadniczych zmian w specjalizacji eksportowej, utrzymując przewagi komparatywne w przemysłach niskiej oraz średnio-niskiej techniki. Ujawnione przewagi komparatywne RCA (*Revealed Comparative Advantage*) polskich towarów na jednolitym rynku europejskim w latach 2001-02 wskazują na systematyczny, acz powolny proces poprawy konkurencyjności wytwarzanych towarów i usług.

³ Ibidem.

⁴ Działalność innowacyjna przedsiębiorstw przemysłowych w latach 1998-2000, GUS, Warszawa 2002.

Co zaś tyczy się specjalizacji Polski na rynkach Unii Europejskiej, to przejawia się ona w eksporcie towarów o relatywnie niskiej wartości dodanej, a więc dóbr należących do grupy produktów o niskiej lub średnio niskiej technice, jak na przykład rudy metali nieżelaznych, węgiel kamienny, wyroby z gumy i tworzyw sztucznych oraz (w mniejszym stopniu) sprzęt transportowy [Strategia Wzrostu Konkurencyjności Gospodarki RP 2004]. Jest to niekorzystna charakterystyka w świetle rosnących przewag komparatywnych w wysokiej technice większości pozostałych krajów nowoprzyjętych do Unii Europejskiej, tj. Estonii, Węgier, Słowenii i Czech [Runiewicz 2004].

Korzystne natomiast zmiany nastąpiły w eksporcie wyrobów o wyższym stopniu przetworzenia, których udział w eksporcie w ostatniej dekadzie wzrósł prawie dwukrotnie (do 39,3% w 2003 roku). Wyższy udział technologii oraz kapitału ludzkiego w wytwarzaniu tych towarów spowodował wzrost ich przewagi komparatywnej na rynku unijnym. Dotyczy to takich towarów, jak pojazdy mechaniczne, elektryczny sprzęt gospodarstwa domowego czy też części i akcesoria do pojazdów mechanicznych i ich silników [Poland. International Economic Report 2003/2004].

Udział obrotów wyrobami wysokiej techniki od początku lat 90. utrzymywał się na niskim poziomie rzędu około 2-3% (w 2002 roku 2,3%), podczas gdy średni poziom w UE wynosił w 2001 roku aż 19,8%. Wskaźnik importu wyrobów wysokiej techniki również wykazuje tendencję malejącą – w 2000 roku 12,3%, a w roku 2002 10,3%. W krajach UE wskaźnik ten utrzymywał się w 2001 roku średnio na poziomie 21,3% [Strategia Wzrostu Konkurencyjności Gospodarki RP 2004].

Inwestycje w sektorze wysokiej techniki wyniosły zaledwie 0,045% PKB wobec średniej unijnej na poziomie 0,24% i średniej dla nowoprzyjętych krajów 0,27% [European Innovation Scoreboard 2002]. Pomimo rosnącego zainteresowania zagranicznych inwestorów lokowaniem kapitału i nowych przedsiębiorstw w Polsce, zwłaszcza w sektorze produkcyjnym, udział BIZ w przemysłach wysokiej techniki w latach 2001-03 nie zmienił się. W 2003 roku w przemysł przetwórczy zainwestowano około 3 miliardów dolarów (USD), co stanowiło 46,0% ogółu napływu BIZ.

Korzystne zmiany zaobserwowano w wydajności pracy mierzonej zmianami wartości dodanej przypadającej na jedną osobę zatrudnioną. W okresie 1992-2003 średnie tempo wzrostu wyniosło 4,4% rocznie. Po uwzględnieniu jednak zmian wskaźnika wzrostu kosztów pracy okazuje się, że w okresie 1992-2001 pozycja konkurencyjna Polski obniżała się [Strategia Wzrostu Konkurencyjności Gospodarki RP 2004].

W Polsce udział środków budżetowych w całości nakładów ogółem przeznaczonych na działalność B+R wynosił w 2002 roku 61,1%, podczas gdy przeciętnie w krajach OECD udział środków podmiotów gospodarczych w finansowaniu B+R wynosił 64,2%, a w krajach UE-15 55,9%⁵. Analiza nakładów według źródeł pochodzenia wykazuje, że **sektor przedsiębiorstw finansował zaledwie około 1/3 ogółu nakładów na B+R** [Rocznik Statystyczny GUS 2001; Okoń-Horodyńska 2004].

W ostatnich latach można obserwować spadek udziału firm innowacyjnych w populacji badanych przedsiębiorstw przemysłowych. Obniżył się on z poziomu 37,6% latach 1994-96 do 16,9% w latach 1998-2000 i był najniższy w przypadku przedsiębiorstw małych wynosząc zaledwie 6,9%. Podobne wyniki osiągają też Słowenia, Litwa i Łotwa [European Innovation Scoreboard 2002]. Relatywnie niski jest też wskaźnik działalności patentowej (liczba zgłoszeń patentowych na 10 tys. mieszkańców), tj. około 1% w stosunku do poziomu średniego dla UE wynoszącego 3%. Zbliżony poziom tego wskaźnika mają też Węgry, Hiszpania oraz Czechy [OECD 2000].

Mimo wyższego tempa wzrostu wskaźników informatyzacji (ICT) w ostatnich latach w porównaniu ze średnią unijną wydatki na ICT w relacji do PKB są mniejsze niż średnia w EU oraz innych krajach regionu.

⁵ Dane dla 2001 roku.

Konkludując dotychczasowe doświadczenia Polski w zakresie poprawy konkurencyjności można powiedzieć, że **innowacje techniczne nie miały większego wpływu na dynamikę gospodarki narodowej**; to raczej ogólny rozwój gospodarki oraz wzrost pozycji konkurencyjnej oddziaływał na aktywność innowacyjną przedsiębiorstw. Pozycja konkurencyjna utrwała się dzięki rosnącym przewagom w niskiej oraz średnio-niskiej technice oraz powiązaniom handlowo-inwestycyjnym z zagranicą. Zdolność konkurencyjna na poziomie całej gospodarki uzależniona jest od skromnych zasobów prywatnych w finansowaniu B+R w porównaniu z wydatkami publicznymi na B+R, słabej infrastruktury innowacyjnej oraz pogłębiających się przewag innowacyjnych w przemyśłach średnio-niskiej oraz niektórych branż średnio-wysokiej techniki zdominowanych przez duże przedsiębiorstwa. Taką diagnozę, ogólnie rzecz biorąc, reprezentuje również NPR; szczegółowe uwagi są przedstawione w części III Raportu.

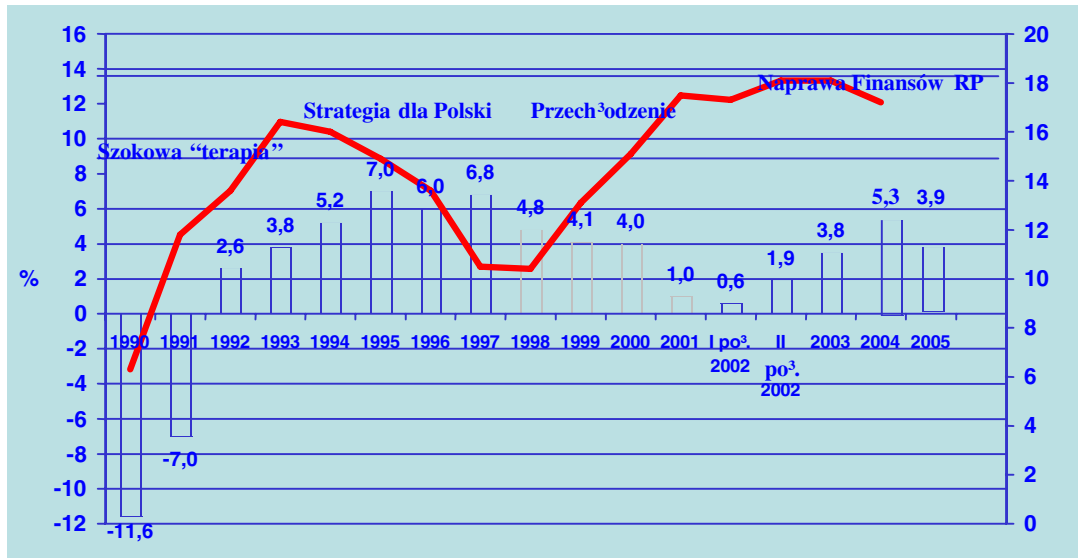
1.2. Ocena stanu bieżącego, prognoz oraz dynamiki zmian wybranych makroekonomicznych wskaźników rozwoju społeczno-gospodarczego Polski w Narodowym Planie Rozwoju 2007-13

Przedstawiona w *Narodowym Planie Rozwoju* prognoza kształtowania się podstawowych makroproporcji gospodarczych w latach 2007-13 oparta jest o solidne założenia teoretyczne oraz wyniki badań empirycznych. Generalnie można zgodzić się z kierunkiem tendencji podstawowych wskaźników gospodarczych, jakie zostały zaprezentowane w prognozach NPR, ale można znaleźć kilka punktów, które wydają się dyskusyjne, szczególnie w sferze przedstawionych założeń do modelu.

Obserwacja kształtowania się dynamiki PKB w Polsce w ostatnich kilkunastu latach, a nade wszystko dogłębna i wszechstronna analiza uwarunkowań wzrostu gospodarczego w otwartej gospodarce [Helpman 2004; Kołodko 2004a], pozwala stwierdzić, że **prognozowane dla okresu 2007-13 średnioroczne tempo wzrostu PKB na mieszkańca na poziomie 5,5% jest możliwe do osiągnięcia** [Kołodko 2002]. Przemawia za tym szereg argumentów, w tym zwłaszcza szansa na strukturalną poprawę efektywności alokacyjnej wskutek budowy instytucji gospodarki rynkowej [North 2002; Kołodko 2004c], a także rosnący ponownie strumień dopływu kapitału zewnętrznego, zwłaszcza w formie inwestycji bezpośrednich [Kołodko 2001a; Szlachta 2004]. Wielkie znaczenie dla przejścia na ścieżkę relatywnie szybszego wzrostu gospodarczego ma także instytucjonalne wzmocnienie gospodarki, związane nie tylko z integracją Polski z Unią Europejską [2004], choć ten czynnik ma tutaj zasadnicze znaczenie [Nutti 2001; Hubner 2004; Szlachta 2004].

Udawało się przecież już przez kilkuletni okres – w latach 1994-97 podczas realizacji programu *Strategia dla Polski* [Kołodko 1994] – kroczyć ścieżką szybkiego wzrostu PKB w wysokości 6,4% średnio rocznie *per capita*. Było to skutkiem **właściwej kombinacji polityki reform strukturalnych i polityki rozwoju, które sprzyjały wyraźnej poprawie konkurencyjności przedsiębiorstw** [Kołodko, Nutti 1997]. Późniejsze – w latach 1998-2001 – utracenie tak wysokiej dynamiki rozwojowej było skutkiem przede wszystkim zahamowania tempa realizacji niezbędnych reform strukturalnych oraz licznych błędów polityki gospodarczej, w tym także sprzyjających narastaniu nierówności w podziale oraz pogarszających jakość funkcjonowania Państwa [Kornai 2001]. W rezultacie – pomimo postępu w odniesieniu do budowy instytucji gospodarki rynkowej, prywatyzacji i dalszego otwierania się na integrację z układem zewnętrznym, zwłaszcza z Unią Europejską – nastąpiło przejście do fazy niskiego tempa wzrostu i stagnacji w latach 2000-01 [Kołodko 2004a].

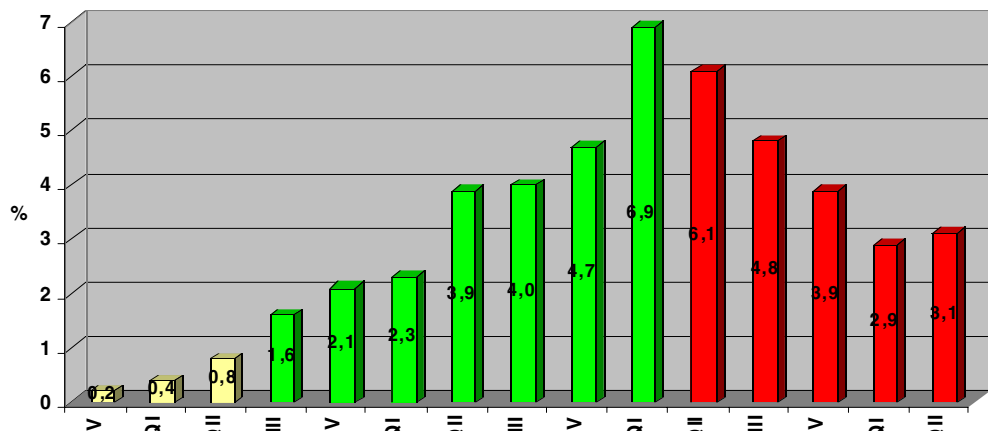
Wykres 1:
Tempo wzrostu PKB i zmiany zatrudnienia w Polsce w latach 1990-2004

Udało się to przezwyciężyć dopiero w wyniku realizacji *Programu Naprawy Finansów Rzeczypospolitej* [PNFR 2003] w latach 2002-04 [Kołodko 2004b], przy czym rok 2005 ponownie charakteryzuje się spadkiem tempa wzrostu. Ważne jest to, że **szybki wzrost gospodarczy realizowany w latach 2002-04 był w całości skutkiem poprawy konkurencyjności przedsiębiorstw i wzrostu wydajności pracy**, poziom zatrudnienia bowiem – co skądinąd stwarza olbrzymie problemy – w tym czasie nie zmienił się. Trzeba wszakże pamiętać, że ten postęp w sferze konkurencyjności przedsiębiorstw w dużej mierze był funkcją z powodzeniem przeprowadzonej w latach 2002-03 jednorazowej akcji oddłużenia ponad 60 tysięcy przedsiębiorstw [Kołodko 2004b]. Prawie wszystkie zaliczały się do kategorii MSP, a firmy prywatne stanowiły ponad 99% z nich.

Wykres 2:
Przyspieszenie tempa wzrostu PKB w latach 2002-04 podczas realizacji Programu Naprawy Finansów Rzeczypospolitej

Stopa wzrostu PKB (kwarta³ do kwarta³u)

Odnosnie do nakreślonego w NPR scenariusza na przyszłość wątpliwości budzi założenie niewielkiego zakresu wahań tempa wzrostu PKB w omawianym przedziale czasu. To prawda, że w odniesieniu do minionych 16 lat – od okresu Okrągłego Stołu wiosną 1989 roku do wiosny 2005 roku – polska gospodarka cechowała się bardzo dużą amplitudą wahań tempa wzrostu (a w początkowych latach 90. bezwzględny spadek), oscylując pomiędzy skrajnościami minus 12-procentowego spadku PKB w 1990 roku wskutek przestrzelenia polityki stabilizacyjnej i zlekceważenia instytucjonalnych aspektów rozwoju (Kołodko, Nuti 1997; Stiglitz 2004) oraz plus 7-procentowego wzrostu w 1996 roku wskutek skutecznej realizacji polityki rozwoju nakreślonej w *Strategii dla Polski*. Ale prawdą jest i to, że te **wahania były głównie funkcją realizowanej polityki gospodarczej, a nie przejawem działania obiektywnych czynników, w tym cykliczności wzrostu.**

Nietrafne są zatem próby wyjaśniania przemienności okresów przyspieszenia i zwolnienia (wyhamowania) tempa wzrostu produkcji przede wszystkim działaniem obiektywnego mechanizmu cyklu koniunkturalnego właściwego kapitalistycznej gospodarce rynkowej. W początkowych fazach jej rozwoju – a tak właśnie jest Polsce na przełomie XX i XXI wieku – wahania te w podstawowej mierze są konsekwencją zmienności polityki gospodarczej – jej priorytetów i instrumentów. **To pogarszanie jakości polityki gospodarczej powodowało spowalnianie tempa wzrostu w latach 1998-2001, a potem także od drugiej połowy 2004 roku, a poprawa jakości polityki ekonomicznej była źródłem wyraźnego przyspieszenia wprawdzie w latach 1994-97, a potem ponownie od drugiej połowy 2002 roku do początków roku 2004.**

Natomiast przedstawiający szczegółowo prognozę makroekonomiczną *Załącznik do NPR* akcentuje cykliczność rozwoju polskiej gospodarki. Stawia się tam między innymi tezę, że oto właśnie wkraczamy w kolejny okres cyklu koniunkturalnego. Otóż **o ile w przeszłości mieliśmy do czynienia z przemiennością tempa wzrostu gospodarczego powodowaną cyklicznością bardziej polityczną niż *stricte* ekonomiczną (koniunkturalną), to w przyszłości w istocie coraz wyraźniejsze będą wahania wynikające z funkcjonowania typowych cykli koniunkturalnych.** Cykle te wszakże będą w przyszłości charakteryzować się także pewnymi specyficznymi, coraz bardziej wyraźnie występującymi cechami:

- po pierwsze, amplituda wahań powinna być stosunkowo niewielka i oscylować wokół dodatniego trendu długookresowego;
- po drugie, wahania te będą coraz bardziej korespondowały z fluktuowaniem dynamiki gospodarczej całej Unii Europejskiej, a to ze względu na coraz silniejsze powiązania integracyjne;
- po trzecie, okresowe zmiany dynamiki produkcji w Unii Europejskiej (a więc i w Polsce) w rosnącej mierze będą skoordynowane z kierunkami zmian i siłą odchylenia od ogólnego trendu wzrostu właściwego dla całej światowej gospodarki, tym razem ze względu na rosnącą skalę koordynacji globalnego cyklu koniunkturalnego, co wynika z nasilania się globalizacji i wynikających stąd współzależności [Kołodko 2001a; Stiglitz 2004; Szymański 2004].

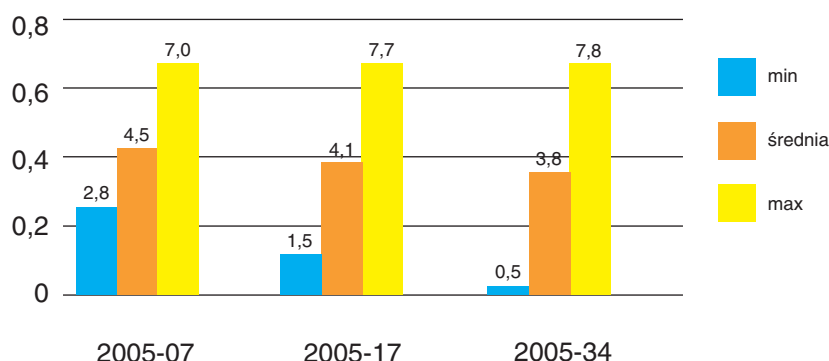
Na tym tle nie można podzielić poglądu, że w następnych latach tempo wzrostu będzie kształtowało się na stabilnym poziomie; w sposób oczywisty będzie ono zmienne. Oznacza to, że – traktując zakładaną dynamikę w wysokości 5,5% jako **przeciętną** dla okresu siedmioletniego – każde obniżenie tempa wzrostu PKB poniżej tego wskaźnika musiałoby być szybko kompensowane stosownym jego podwyższeniem w okresie następnym. A o to nie łatwo. Wystarczy sobie uświadomić, że zejście przez na przykład dwa kolejne lata do poziomu 3,9% – a taka skala wzrostu PKB ma miejsce w roku 2005 – implikuje tempo wzrostu aż około 7% podczas następnych dwu lat po to, aby średniorocznie wyniosło ono 5,5%. Czy takie założenia mogą sprawdzić się w polskich realiach 2007-13 – oto jest pytanie.

NPR jest świadom tych wyzwań. I nie jest jego wadą przyjęcie założeń co do **średniej** dynamiki wzrostu, gdyż takie uproszczenie jest w tego rodzaju prognozach uzasadnione i zrozumiałe.

Warto tu przytoczyć wyniki prognozy opracowanej prostą „metodą ekspertów” przez Centrum Badawcze TIGER wiosną 2004 roku. Otóż grupa ponad 20 wybitnych ekonomistów – znawców problematyki wzrostu gospodarczego – odpowiedziała na pytanie, jakie tempo wzrostu PKB (w ujęciu *per capita*, realnie licząc) przewiduje na następne lat 3, 13 i 30 [Kołodko 2004b].

Wykres 3:
Prognoza wzrostu PKB w Polsce na lata 2005-34 (metoda ekspertów)

Prognoza wzrostu gospodarczego w Polsce na
lat 3 (2005-07), 13 (2005-17) i 30 (2005-34)
(średnie roczne tempo wzrostu PKB na mieszkańca, ceny stałe)

Na tym tle wypada zwrócić uwagę na dwa co najmniej wątki. Po pierwsze, prognoza dla okresu 2005-17, który w całości obejmuje swymi ramami czasokres NPR 2007-13, zakłada wzrost PKB w wysokości zaledwie 4,1%, a więc o 1,4 punktu mniej niż NPR. Po drugie, zdania ekspertów są bardzo, ale to bardzo podzielone, by nie rzec „rozstrzelone”. Dla lat 2005-17 w skrajnych przypadkach ktoś bowiem przewiduje średni roczny wzrost PKB zaledwie o 1,5% (*sic!*), podczas gdy skrajny optymista widzi możliwość osiągnięcia nawet 7,7% wzrostu. Nie brak zatem także pośród ekspertów wielkich sceptyków wątpiących w zdolność gospodarki polskiej do tzw. wzrostu doganiającego (ang. *catching up*) [Podkaminer 2004].

Możliwość wystąpienia wysokich wahań w tempie wzrostu PKB będzie rodzić konsekwencje dla innych zmiennych prognozowanych w NPR. Warto tutaj wspomnieć chociażby o zależności zmiennych rynku pracy (dynamika zatrudnienia, stopa bezrobocia) od bieżącego tempa wzrostu PKB czy też o stanie finansów publicznych, a zwłaszcza relacji deficytu i długu publicznego w odniesieniu do nierównomiernie rosnącego PKB.

Obserwując stan polskiej gospodarki w ostatnim okresie – szczególnie mowa tutaj o istotnym spowolnieniu tempa wzrostu gospodarczego w I kwartale 2005, kiedy to spadło ono w porównaniu z I kwartałem poprzedniego roku aż o 3 punkty procentowe, a mianowicie z 6,9% do 3,9%! – można oczekiwać, że wzrost PKB w całym 2005 roku może nie sięgnąć nawet 4%. Na tym tle można też mieć obawy co do optymistycznych prognoz w sto-

sunku do stanu (dynamika PKB, stopa bezrobocia) polskiej gospodarki na koniec roku 2006. Można przeto mieć zastrzeżenia i wątpliwości co do niektórych przedstawionych w NPR wyjściowych założeń, o które oparta jest wieloletnia prognoza makroekonomiczna. Otóż jeśli okaże się zawyżona baza w punkcie startu, to także zawyżone automatycznie staną się wielkości prognozowane dla lat następnych.

Wiele wskazuje ponadto na to, że w najbliższym okresie nie można się spodziewać dostosowania fiskalnego (redukcji deficytu finansów publicznych) na zakładaną w prognozie skalę. Niewykorzystanie wielkiej szansy, jaką w tej materii stworzył najbardziej kompleksowy z wszystkich dotychczasowych przedstawionych program reform finansowych – *Program Naprawy Finansów Rzeczypospolitej* [PNFR 2003] – komplikuje sprawę. Okres cyklu politycznego, w jakim właśnie się znajdujemy, pozwala sądzić, że **w najbliższym czasie nie ma realnych szans na realizację projektów prowadzących do zasadniczych zmian strukturalnych w polskim systemie finansów publicznych**⁶. Stąd też wydaje się, że prognozowane wielkości deficytu budżetowego i poziomu długu publicznego, który na koniec 2004 roku wyniósł już nieco ponad 50%, są oszacowane zbyt optymistycznie. Już wkrótce zatem przyjdzie je weryfikować.

Stan podstawowych wskaźników fiskalnych (deficyt budżetu i dług publiczny w stosunku do PKB) rodzi konsekwencje również dla innych założeń przedstawionej prognozy. Szczególnie chodzi tutaj o wypełnienie kryteriów nominalnych z Maastricht, które pozwolą najpierw na udział w systemie ERM-2, a następnie przyjęcie wspólnej waluty [Małeckie 2004]. Tak więc rok 2007 – jako moment wejścia do systemu ERM-2 – i rok 2009 – jako czas przyjęcia euro – to już mało prawdopodobne daty. A szkoda, gdyż w przypadku konsekwentnej realizacji *Programu Naprawy Finansów Rzeczypospolitej*, do którego zresztą NPR obficie sięga, wprowadzenie euro w Polsce mogło być zrealizowane już nawet w latach 2007-08 [Kołodko 2004b]. Przyczyniłoby się to w znacznej mierze do poprawy konkurencyjności całej polskiej gospodarki. Fakt zaś odsunięcia w czasie kolejnych kroków w przyjmowaniu wspólnej waluty wymusza korekty w założeniach, które uwzględniają skutki (np. konwergencja stóp procentowych i towarzyszące temu zjawisku przyspieszenie inwestycyjne) integracji monetarnej dla dynamiki podstawowych wielkości makroekonomicznych.

W świetle braku odpowiedniej koordynacji polityki fiskalnej (budżetowej) rządu i monetarnej (pieniężnej) niezależnego banku centralnego oddala się perspektywa wejścia Polski do euro. Oficjalnie deklaruje się rok 2009 jako termin integracji z obszarem euro, ale błędna polityka NBP (zbyt restrykcyjna wobec przedsiębiorstw i zbyt kosztowana z punktu widzenia obsługi długu publicznego), z jednej strony, oraz brak konsekwencji kolejnych rządów w dziele naprawy finansów publicznych (a dotyczyć to będzie w pełni także rządu powstającego po wyborach latem 2005 roku), z drugiej strony, wydają się wykluczać realność takiej perspektywy czasowej. Stąd też, być może, **cały okres obejmowany ramami NPR, tj. lata od 2007 do 2013, może być nadal okresem funkcjonowania złotego jako narodowej waluty.** Ale nawet gdyby uległa ona likwidacji wcześniej, wskutek przejścia do euro, pozostaje na najbliższe lata fundamentalne z punktu widzenia konkurencyjności polskiej gospodarki pytanie, jak kształtować kurs walutowy złotego i przy jakim jego poziomie wprowadzić do obiegu euro?

Ostatnio, od kilku już lat, kurs złotego wskutek wadliwej polityki NBP jest wyraźnie nadwartościowy. Szkodzi to konkurencyjności polskich przedsiębiorstw i utrudnia ich ekspansję na rynkach zagranicznych. W rezultacie obniża to możliwości do osiągnięcia poziom produkcji i konsumpcji – z wszystkimi tego konsekwencjami ekonomicznymi, społecznymi i politycznymi. Zarazem przewartościowany złoty stawia w relatywnie lepszej pozycji zagraniczne firmy sprzedające na polskim rynku. W ten oto sposób **błędna i szkodliwa polity-**

⁶ Na temat roli finansów publicznych w stymulowaniu wzrostu gospodarczego zob. szerzej Owsiak 2001.

ka pieniężne NBP pogarsza konkurencyjność polskich przedsiębiorstw, a równocześnie poprawia konkurencyjność firm zagranicznych na naszym rynku.

Jeśli NPR rzeczywiście troszczy się o perspektywy konkurencyjności polskich firm (tj. działających w Polsce, gdyż wobec części z nim podmiotem właścicielskim jest kapitał zagraniczny, pochodzący z innych części gospodarki światowej), to musi podjąć tę kwestię i odpowiedzieć wyraźnie na następujące pytania:

- jaką rolę w ogóle w podtrzymywaniu i poprawie konkurencyjności polskich przedsiębiorstw ma odgrywać kurs walutowy?
- jaki system kursu jest najbardziej uzasadniony dla zadbania o konkurencyjność rodzimych firm?
- jak prowadzić politykę kursową, tym bardziej, że od pięciu lat NBP w zasadzie jej nie uprawia, co oznacza, iż Polska nie posługuje się w ogóle kursem walutowym jako instrumentem zmian strukturalnych i dynamizowania produkcji?
- przy jakim kursie wejść do strefy euro, a tym samym jak i kiedy go wyznaczyć?
- kiedy wejść do obszaru wspólnej waluty Unii Europejskiej?

To są pytania i problemy, od których *Narodowy Plan Rozwoju 2007-13* nie może abstrahować, jeśli nie chce pominąć jednego z kluczowych aspektów polityki poprawy konkurencyjności przedsiębiorstw w Polsce.

Tak więc podsumowując ten fragment rozważań można stwierdzić, że:

- po pierwsze, założone w NPR tempo konwergencji (różnica między tempem wzrostu gospodarki polskiej a tempem rozwoju wysoko rozwiniętych krajów Unii Europejskiej) jest realne, choć bardzo trudne do osiągnięcia;
- po drugie, przedstawiona struktura makroproporcji (dynamika inwestycji, konsumpcji, zatrudnienia itd.) jest spójna i uwzględnia wewnętrzne i zewnętrzne warunki funkcjonowania polskiej gospodarki;
- po trzecie, NPR musi zdecydowanie większą uwagę zwrócić na uwarunkowania i perspektywy konwergencji walutowej, gdyż konkurencyjność polskich firm i całej gospodarki w znacznej mierze jest i będzie uzależniona od kształtowania się realnego kursu złotego podczas dochodzenia do pełnej integracji z obszarem euro.

1.3. Ewaluacja struktury dokumentu, celów oraz obszarów priorytetowych NPR w świetle wyzwań Strategii Lizbońskiej

Narodowy Plan Rozwoju na lata 2007-2013, będąc *polskim wydaniem Strategii Lizbońskiej (SL)*, kładzie nacisk na dwa strategiczne kierunki oddziaływania NPR, a mianowicie konkurencyjność gospodarki polskiej oraz konkurencyjność Unii Europejskiej. Możemy zatem mówić, że z jednej strony to Strategia Lizbońska wytycza cele oraz kierunki działań oraz warunkuje dostęp do środków finansowania, z drugiej zaś to właśnie NPR ma określić miejsce Polski w Unii, determinując także w pewnym, acz z natury i wielkości polskiej gospodarki ograniczonym tylko wymiarze sukces *Strategii Lizbońskiej*. Takie rozumowanie zmusza do określenia zgodności celów oraz kierunków działań NPR w świetle zdefiniowanej w SL konkurencyjności oraz ich przystosowalności do warunków polskich. Ważne jest zatem zachowanie odpowiednich proporcji, poprzez które możemy wpłynąć na własną konkurencyjność krajową oraz przyczynić się do poprawy konkurencyjności całego obszaru Unii Europejskiej.

Strategia Lizbońska nie dotyczy wyłącznie konkurencyjności, przy czym jej sens odnoszący się do konkurencyjności *per se* należy rozumieć jako *potrzebę osiągnięcia długofa-*

lowej konkurencyjności w warunkach otwartej i globalnej gospodarki poprzez szersze stosowanie nowych technologii i skuteczniejszych metod szkolenia zawodowego, wysokie kwalifikacje pracowników oraz zwiększenie produktywności [CESE 1438/2004 EN/DE-EN-freelance/JS/BW/AB/ak]. Trzeba przyznać, że jest to na tyle szerokie – i ogólne, by nie rzec ogólnikowe – stwierdzenie, że nie wnosi ono do toczącej się debaty wiele nowego. Dodać przy tym warto, że jest to strategia budowania konkurencyjności na bazie poprzednich osiągnięć Unii Europejskiej (Dz. U. 110, 30/4/2004).

Wychodząc naprzeciwko *Strategii Lizbońskiej* projekt *NPR 2007-13* usiłuje antycypować również dalsze zmiany w jej ramach, wprowadzane na podstawie prac nad Raportem grupy ekspertów pod przewodnictwem Wima Koka (High Level Group) pt. *Facing The Challenge. The Lisbon strategy for growth and employment* [European Communities, November 2004]. Raport prezentuje stan prac nad *Strategią Lizbońską* w krajach członkowskich w latach 2000-04. W wyniku rekomendacji zawartych w Raporcie Komisja Europejska uznała dwa cele *Strategii Lizbońskiej* za priorytetowe: zwiększenie zatrudnienia i wzrost gospodarczy [*An European Initiative for Growth. Investing in Networks and Knowledge for Growth and Jobs. Final Report to the European Council*, COM (2003) 690 final].

Raport Koka proponuje, aby narodowe plany działania każdego kraju członkowskiego skupiły się na tych samych trzech-czterech zasadniczych celach, wśród których najważniejsze wydają się wzrost gospodarczy i zatrudnienie. Hierarchię zaś pozostałych celów każdy z krajów musi dopasować do swojej charakterystyki społeczno-ekonomicznej. Zgodnie z wypowiedzią Komisarz Danuty Hübner oznacza to, że „niektóre kraje członkowskie mogłyby się skupić bardziej na [pokonywaniu] technologicznej bariery oraz podnoszeniu innowacyjności jako sposobie na uzyskanie wyższego wzrostu i poziomu zatrudnienia, podczas gdy dla innych [pożądanym jest] większy nacisk na infrastrukturę materialną.” [materiały konferencyjne *Spójność a Agenda Lizbońska: Rola regionów*, Komisja Europejska, 3 marca 2005].

Projekt NPR wydaje się stosować wobec SL podejście uwzględniające pewne dodatkowe założenia, a zwłaszcza uwarunkowania typowe dla polskiej gospodarki w jej obecnej fazie transformacji i rozwoju. Świadczą o tym postawione cele strategiczne, priorytety oraz działania nakreślone w NPR, który w myśl *Strategii Lizbońskiej* łączy cele stricte gospodarcze ze spójnością społeczną, wymogami ochrony środowiska oraz specyficznymi potrzebami gospodarki polskiej. Wszak w świetle nadrzędnej troski o rozwój konkurencyjności wzajemne relacje pomiędzy zasadniczymi wiązkami celów sformułowanych w SL nie są zawsze korzystnie zachowane w NPR. Poświęcając chociażby szczególnie duży nacisk na ochronę środowiska naturalnego NPR odbiega wyraźnie od określonych ram czasowych SL i staje się bardziej zarysem strategii równoważonego rozwoju (sustainable development) niż programem poprawy międzynarodowej konkurencyjności, co jest priorytetem SL. Przenosi to jednocześnie ciężar środków potrzebnych do poprawy pozycji konkurencyjnej w krótkim okresie na długofalową zdolność konkurencyjną gospodarki polskiej.

Strategia Lizbońska jest strategią średniookresową, uwzględniającą potrzebę rozbudowania **biznesowego oraz regionalnego wymiaru konkurencyjności**. Podejście to jest również wyraźnie wyeksponowane w projekcie NPR. Otóż, z jednej strony, w myśl 95 pkt. NPR, to właśnie konkurencyjne *mikroekonomiczne fundamenty gospodarki utrwalają tendencję wzrostową*, z drugiej zaś strony to wymiar regionalny umożliwia optymalne, zrównoważone oraz efektywne wykorzystanie naturalnych, technicznych oraz społeczno-gospodarczych zasobów kraju (pkt. 122 i 137).

Wśród przyjętych działań na szczeblu regionalnym zabrakło wskazania na możliwość wykorzystania aktywizacji przedsiębiorczości oraz zatrudnienia wynikających z rozwoju społeczeństwa informacyjnego na poziomie lokalnym i poszerzania zakresu wiedzy, a przez to rozwoju zdolności innowacyjnych [więcej na ten temat p. 6 część III Raportu].

Procesy te warunkują zmiany pozycji konkurencyjnej i innowacyjności przedsiębiorstw, co w dalszej kolejności wpływa na wzrost przewag konkurencyjnych kraju, poprawę jego zdolności konkurencyjnej oraz dynamikę gospodarczą, a zwłaszcza tempo wzrostu produkcji.

W NPR zabrakło jednak uświadomienia szerszych przesłanek reform regionalnych, wynikających z rosnącej konkurencji z tzw. wyłaniającymi się rynkami, dysponującymi tanią siłą roboczą oraz niskimi kosztami produkcji oraz nowoczesną oraz bardziej innowacyjną technologią. Stąd nawiązanie SL do potrzeby dołożenia starań w celu poprawy konkurencyjności regionów oraz uwzględnienia popytowej strony gospodarki, w tym aktywnego przyciągania bezpośrednich inwestycji zagranicznych oraz promowania handlu zagranicznego, zwłaszcza eksportu.

Okres realizacji NPR przypada na bardzo ważny etap realizacji SL, w NPR jednak zabrakło działań informujących o celach oraz założeniach SL, w tym jej znaczeniu dla Polski oraz potrzeby promowania partnerstwa europejskiego między społecznościami narodowymi, w tym na poziomie regionalnym, transgranicznym oraz europejskim. Chodzi tu zwłaszcza o aktywne wsparcie współpracy oraz wymianę informacji pomiędzy różnymi grupami społecznymi oraz reprezentantami biznesu na szczeblu regionalnym oraz międzynarodowym. Ponadto wymiana doświadczeń (ang. *best practices*) w realizacji celów Lizbońskich oraz dla poprawy konkurencyjności, zwłaszcza z najbardziej konkurencyjnymi gospodarkami Unii Europejskiej, tj. Finlandią i Irlandią, stanowiłyby ważne źródło wiedzy praktycznej. Zatem oprócz uwzględnienia celów strategicznych oraz kierunków działań SL w projekcie NPR powinno się uwzględnić współpracę oraz koordynację działań z innymi krajami członkowskimi [CESE 1438/2004 EN/DE-EN – *freblance/JS/BW/AB/ak*].

Ponadto nie do końca wyraźnie została wyodrębniona w NPR postulowana w SL koncepcja jakości oraz innowacyjności, w tym odnosząca się do inwestycji w badania i technologię. Owe zmiany jakościowe determinują sukces dalszej restrukturyzacji oraz poprawę wydajności gospodarki polskiej. Wymagają one jednak uświadomienia potrzeby takich zmian dla społeczeństwa polskiego oraz rozwianie obaw związanych ze społecznymi kosztami powyższych reform. Ponadto w systemie monitoringu i ewaluacji postępów NPR obok wskaźników ilościowych powinny znaleźć się metody oceny jakościowej uregulowań oraz administracji, które mogą wpłynąć na efektywność wykorzystania badań i technologii w czasie. W tym sensie projekt NPR ma gorzej sformułowany plan działań w krótkim okresie, dotyczący zmniejszania obciążeń biurokratycznych dla przedsiębiorstw, uproszczenia prawa oraz usprawnienia otoczenia instytucjonalnego przedsiębiorstw.

Powyższe zmiany jakościowe będą miały wpływ na postępy strukturalne w gospodarce polskiej, a zatem będą uzależniać dalszą pomoc wspólnotową.

W NPR zabrakło też egemplifikacji działań skierowanych na zachęcenie do przyjazdu zagranicznych naukowców oraz nakłonienie do powrotu naukowców polskich pracujących poza granicami kraju [postanowienia szczytów Rady Europejskiej w Tampere i w Salonikach CESE 1438/2004 EN/DE-EN – *freblance/JS/BW/AB/ak*]. Rola aktywnej polityki migracji w budowaniu zdolności konkurencyjnych gospodarek krajów członkowskich oraz całej Unii została również podkreślona w Raporcie Wima Koka, [*Facing The Challenge. The Lisbon Strategy for Growth and Employment* [European Communities, November 2004, s. 20].

Pozostałe priorytety oraz kierunki działań, na które zwraca uwagę powyższy Raport, m. in. działania w kierunku bardziej zintegrowanego wspólnego rynku, lepszego klimatu biznesowego, tworzenia miejsc pracy oraz zrównoważonego rozwoju, mające kluczowe znaczenie dla realizacji *Strategii Lizbońskiej*, są zgodne z postawionymi priorytetami oraz kierunkami działań projektu *NPR 2007-13*. Ponadto trzeba zaznaczyć, że projekt *NPR 2007-13* stosuje się do wytycznych Komisji: makroekonomicznych, mikroekonomicznych oraz zatrudnienia zawartych w dokumencie *Integrated Guidelines for Growth and Jobs (2005-2008)* [COM(2005) 141 final].

Podsumowując należy podkreślić, że poprawa konkurencyjności makroekonomicznej gospodarki polskiej pod wpływem NPR może być widoczna dopiero w dłuższym okresie. Uzyskiwana w międzyczasie pomoc unijna w postaci środków z funduszy strukturalnych będzie miała decydujące znaczenie dla realizacji rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności przedsiębiorstw, które poprawiając konkurencyjność całej gospodarki staną się jej główną siłą napędową.

4. Ocena efektywności doboru celów i priorytetów, przedsięwzięć strategicznych, instrumentów finansowych oraz systemu realizacji NPR

Jak już zasygnalizowano w poprzednim punkcie, zaadoptowanie priorytetów i założeń sformułowanych w ramach *Strategii Lizbońskiej* może mieć ograniczony wpływ na poprawę konkurencyjności gospodarki polskiej. Wynika to zarówno z wspomnianej w poprzedniej ekspertyzie prof. Żółtowskiego (pkt. 22) „specyfiki polskiej”, jak też z ograniczonego wykorzystania dorobku teoretycznego, zwłaszcza opisanego w pkt. 2 Raportu, oraz skali wykorzystania możliwych do zastosowania instrumentów poprawy konkurencyjności. Sformułowany zatem cel strategiczny – *wzmocnienie konkurencyjności regionów i przedsiębiorstw oraz wzrost zatrudnienia* – wymaga wyodrębnienia bardziej szczegółowych kierunków działań NPR odnoszących się do konkurencyjności gospodarki oraz innowacyjności przedsiębiorstw.

Uwzględniając teoretyczne podstawy analizy oceny NPR, wybrane mierniki oceny *ex post* konkurencyjności oraz wyniki prognoz należy uwzględnić te priorytety oraz działania określone w NPR, które mają największy wpływ na konkurencyjność. Określona jest ona jako zdolność do osiągnięcia sukcesu w gospodarczej rywalizacji, która z kolei rozumiana jest jako zdolność do lokowania na rynkach międzynarodowych dóbr i usług przy jednoczesnym zapewnieniu realnego wzrostu dochodów ludności w długim okresie. Dlatego też – odwołując się raz jeszcze do wspomnianej ekspertyzy profesora T. Żółtowskiego – *postuluje się położenie nacisku na realizację głównie celów ekonomicznych i stymulowanie rozwoju przedsiębiorczości, przy wtórnej roli czynnika społecznego czy ekologicznego*. Tak zarysowane cele uwzględniają zarówno bieżące problemy, jak i wyzwania gospodarki polskiej oraz wymiar oraz cele konkurencyjności zawarte w *Strategii Lizbońskiej*.

Do głównych celów ekonomicznych zalicza się:

1. Poprawę zdolności i pozycji eksportowej przedsiębiorstw, sektorów oraz całej gospodarki.
2. Wzrost zdolności i pozycji inwestycyjnej, w tym regionów słabiej rozwiniętych.
3. Rozwój przedsiębiorczości (w tym małej i średniej).
4. Wzrost innowacyjności przedsiębiorstw, sektorów oraz całej gospodarki.
5. Rozwój gospodarki opartej na wiedzy.

Zakres głównych problemów badawczych będzie odnosił się do powyższych celów. Przedmiotem oceny oddziaływania NPR na zdolność i pozycję eksportową Polski jest poprawa wydajności pracy w przedsiębiorstwach, branżach oraz sektorach zorientowanych na eksport, wzrost inwestycji w działalność badawczo-rozwojową, zwłaszcza w dziedziny zorientowane na eksport, wzrost udziału wysokiej techniki w polskim eksporcie. W przypadku wpływu NPR na zdolność i pozycję inwestycyjną Polski analiza skupia się wokół poprawy atrakcyjności inwestycyjnej Polski oraz wsparcia rozwojowego firm poprzez inwestowanie w ich kapitał rzeczowy i poprawę pozycji konkurencyjnej. Oddziaływanie NPR na rozwój przedsiębiorczości, zwłaszcza małej i średniej, odnosi się przede wszystkim do roli

źródeł pomocy publicznej, rozwiązań instytucjonalnych wspierających budowanie pozycji i zdolności konkurencyjnej przedsiębiorstw. Przedmiotem analizy oddziaływania NPR na innowacyjność przedsiębiorstw jest rozwój działalności B+R, kształtowanie się kadr oraz wzrost liczby tzw. klastrów technologicznych.

Rozwój gospodarki opartej na wiedzy wpływa na konkurencyjność co najmniej na dwóch poziomach:

- na poziomie mikro poprzez wzrost przedsiębiorczości;
- na poziomie makro poprzez rozwój społeczeństwa informacyjnego, możliwości wykorzystania potencjału technologii informacyjnych (ICT) w polityce edukacyjnej oraz utrwaleniu dotychczasowych przewag komparatywnych kraju.

Ponadto przy ocenie oddziaływania NPR poddane zostaną proponowane zmiany instytucjonalne, z punktu widzenia wpływu na:

- przyciąganie inwestycji oraz wspomaganie efektów dyfuzji innowacyjności w regionach słabiej rozwiniętych (pkt. 214);
- pośrednictwo między podmiotami zajmującymi się kształceniem i nauką oraz gospodarką i rynkiem pracy (centra badawczo-rozwojowe, platformy technologiczne, akademickie inkubatory przedsiębiorczości) (pkt. 230);
- poprawę klimatu inwestycyjnego poprzez ułatwienie procedur regulacyjnych zakładania przedsiębiorstw oraz egzekwowania prawa (pkt. 244 i 247).

Szczególną uwagę poświęca się przewidywanym przedsięwzięciom służącym umocnieniu reguł konkurencji oraz mechanizmów rynkowych, istotnych dla stanu konkurencyjności gospodarki i innowacyjności przedsiębiorstw. Ocena wpływu poszczególnych przedsięwzięć zawartych w NPR na powyższe cele jest zawarta w III części Raportu.

2. Opis zastosowanej metodologii oraz źródła informacji wykorzystywanych w analizie

Kompleksowość celów, priorytetów oraz systemu ich realizacji wymaga określenia głównych kryteriów ewaluacyjnych, do których należą kryterium *trafności* i *spójności* oraz *skuteczności* i *wydajności*, a także zastosowania ilościowych oraz jakościowych mierników oceny. W kontekście postawionego celu oceny wpływu NPR na konkurencyjność należałoby zbadać pozycję i zdolność konkurencyjną na poziomie gospodarki kraju, sektorów przedsiębiorstw oraz regionów w świetle postępów *Strategii Lizbońskiej*.

Metodą oceny przewidywanego wpływu NPR na rozwój innowacyjności przedsiębiorstw oraz wzrost zdolności konkurencyjnej Polski jest szeroka analiza ilościowych oraz jakościowych mierników konkurencyjności i innowacyjności. Do mierników ilościowych należą przede wszystkim: dynamika udziału handlu zagranicznego w PKB, dynamika struktury eksportu, udziału bezpośrednich inwestycji zagranicznych w PKB, kształtowanie się wskaźników specjalizacji eksportowej oraz ujawnionych przewag względnych (RCA) i zmiany wartości eksportu na mieszkańca. Do związanych z innowacjami mierników jakościowych należą przede wszystkim wydatki prywatne i publiczne na B+R, udział w międzynarodowym obrocie wiedzą, dostęp do Internetu i działalność innowacyjna przedsiębiorstw.

3. Opis wyników przeprowadzonej analizy

Główne problemy badawcze odnoszą się do następujących zagadnień, które zostaną skonfrontowane z celami, priorytetami, założeniami i przedsięwzięciami reprezentowanymi w *Narodowym Planie Rozwoju 2007-13*.

3.1. Ocena rozwoju zdolności i pozycji eksportowej Polski pod wpływem NPR

Priorytet dynamizacji eksportu zdefiniowany w projekcie NPR jako *kształtowanie proeksportowej orientacji gospodarki m. in. poprzez odpowiednie rozwiązania systemowe i instytucjonalne oraz powiązania aktywnej polityki promocji eksportu* jest trafnie określony. Warto tu zwłaszcza podkreślić znaczenie wsparcia *dla przemysłów wyspecjalizowanych oraz zwiększenia roli innowacji w produkcji dóbr i eksportu usług* (pkt. 99). Pominięto jednak potrzebę wyznaczenia celów specjalizacji narodowej w krótszym i dłuższym okresie.

Dynamizację eksportu można osiągnąć na dwa sposoby. Po pierwsze, należy dążyć do wzmocnienia obecnych przewag względnych (specjalizacji). Po drugie, zasadne jest wytypowanie priorytetów dynamicznej specjalizacji narodowej w oparciu o bieżące przewagi względne (RCA), możliwości naukowo-techniczne, tempo zmian strukturalnych w gospodarce i zmiany na rynkach światowych. Obecne wskaźniki specjalizacji eksportu polskiego nie idą za zmianami zachodzącymi w eksporcie światowym (por. pkt. 1 Raportu).

Obszary priorytetowe w polityce promocji eksportu powinny zatem odnosić się do wyrobów o większej wartości dodanej. Być może warto byłoby obok takich działań związanych z promocją eksportu polskiego, jak *promocja eksportu towarów i usług; budowa zintegrowanego systemu promocji kulturalnej Polski; identyfikacja i promocja produktów tradycyjnych; budowa zintegrowanego systemu promocji produktów turystycznych dla turystów zagranicznych* (pkt. 108) włączyć do Kierunku działań 2 (pkt. 119) promocję eksportu priorytetowych oraz najbardziej innowacyjnych grup towarów wysokiej techniki [zob. Tabela 1 i Tabela 2 w Aneksie Statystycznym]. Takie działanie byłoby spójne ze *Strategią Wzrostu Konkurencyjności Gospodarki* oraz polityką handlową *Strategii Lizbońskiej*.

Słusznie określono kierunek przedsięwzięć tworzenia nowoczesnej sieci transportowej. Zdolność konkurencyjna eksportu przedsiębiorstw, branż oraz kraju – oprócz czynników związanych z postępowaniem technologicznym – zależy przede wszystkim od infrastruktury ekonomicznej, tj. łączności, energetyki, transportu, stanu i funkcjonalności sektora pośrednictwa finansowego. Taki kierunek działań podkreśla też *Raport na temat spójności gospodarczej i społecznej* [Bruksela, 18.02.2004 (COM) (2004) 107].

Nawiązanie projektu NPR do ożywienia eksportowego wywołanego *efektem działań restrukturyzacyjnych oraz rolą firm z udziałem kapitału zagranicznego jako jednych z głównych eksporterów* jest słuszne i stanowi ważną podstawę do formowania kierunków przyszłych działań NPR. Wśród postulatów NPR zabrakło jednak wskazanie konkretnych przedsięwzięć motywujących firmy zagraniczne do inwestowania w B+R na terenie Polski. Zbyt mało uwagi zwraca się również na działania promujące import technologii najnowszych generacji, co stanowiłby rekompensatę niskiego zaangażowania inwestorów zagranicznych w działalność B+R prowadzoną w Polsce.

Skuteczność oddziaływania powiązań inwestycyjno-handlowych na restrukturyzację przedsiębiorstw, transfer technologii, B+R oraz efekty dyfuzji zależą od trafnie określonego

w NPR kierunku działań *wspierających rozwój instytucjonalny otoczenia przedsiębiorstw ukierunkowanego na transfer nowych technologii do gospodarki* (pkt. 108). Takich działań jednakże zabrakło w programie zmian instytucjonalnych warunkujących realizację NPR.

Osiągnięciu celu w postaci długookresowej poprawy zdolności konkurencyjnej eksportu polskiego, tj. specjalizacji zgodnej ze zmianami na rynkach międzynarodowych, mają służyć wspomniane w NPR działania na rzecz stwarzania *motywacji dla przedsiębiorstw do inwestowania w B+R poprzez stosowanie instrumentów wsparcia w postaci dofinansowania projektów, przede wszystkim wykorzystujących wyniki prac sektora B+R, ułatwień podatkowych z tytułu inwestycji proeksportowych oraz innych zachęt do podejmowania inicjatyw proeksportowych* (pkt. 118). Warto tu z jednej strony dodać szczególne znaczenie promocji działań B+R w branżach oraz sektorach zorientowanych na eksport, z drugiej zaś przestrzec przed pozorną łatwością wprowadzania i stosowania ulg podatkowych.

W wielu przypadkach bowiem ulgi te nie sprawdzają się, a pomimo to autorzy kolejnych dokumentów, programów, planów i strategii do tych pomysłów wracają. Skądinąd – co trzeba podkreślić – powracające co jakiś czas postulaty co do szerszego stosowania tzw. ulg są sprzeczne z równocześnie zgłaszanymi (i skądinąd słusznymi) postulatami uproszczenia systemu podatkowego, co także powinno sprzyjać podniesieniu efektywności gospodarki i poprawie konkurencyjności firm.

Warto też zauważyć, że wzrost rzeczywistej pozycji konkurencyjnej eksportu nie jest równy wzrostowi potencjalnemu, gdyż ten ostatni zależy od spójności strategii proeksportowej, która musi uwzględniać cały szereg czynników takich, jak polityka wspierania rozwoju technologicznego i innowacyjności przemysłu czy też polityka sprzyjająca mobilności siły roboczej. Słuszne zatem jest podejście NPR do przedsięwzięć i priorytetów zarówno w *przekrojach horyzontalnych, sektorowych, jak i regionalnych* (pkt. 107). Takie ujęcie jest spójne zarówno z dokumentami rządowymi zawartymi w Aneksach nr 1, 2 i 3, jak i z podejściem samej *Strategii Lizbońskiej*.

Podsumowując ocenę wpływu *Narodowego Planu Rozwoju 2007-13* na poprawę pozycji oraz zdolności eksportowej Polski należy zwłaszcza podkreślić potrzebę usprawniania obecnie funkcjonujących programów promocji eksportu [Program PL-0101.06, *Narodowa Strategia Rozwoju i Promocji Eksportu*], rozszerzając jednocześnie wachlarz pomocy o nowe działania. Do nowych działań *NPR 2007-13* warto dołączyć uruchomienie programu doradztwa dla przedsiębiorstw (w tym MŚP) nastawionych na działalność eksportową oraz budowanie forum dyskusyjnego w celu lepszego dopasowania istniejących i nowych programów promocji do potrzeb przedsiębiorców. Ponadto należy dalej rozwijać współpracę pomiędzy Ministerstwem Finansów, Bankiem Gospodarstwa Krajowego oraz KUKI na rzecz zwiększenia wartości eksportu objętego ubezpieczeniami i gwarancjami.

3.2. Ocena rozwoju zdolności i pozycji inwestycyjnej Polski pod wpływem NPR

Diagnoza *Narodowego Planu Rozwoju* co do rosnącego trendu napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Polski wydaje się słuszna (pkt. 40). Warunkiem jednak przyspieszonej absorpcji BIZ jest utrzymanie wysokiej dynamiki wzrostu gospodarczego, zachowanie stabilności makroekonomicznej oraz poprawa klimatu inwestycyjnego. Projekt NPR najwięcej uwagi poświęca inwestycjom w długim czasie, które zależą od stopnia rozwoju i modernizacji infrastruktury technicznej kraju. Szczególne znaczenie ma tu rozwój „twardej” infrastruktury technicznej, tj. infrastruktury energetycznej, transportowej i telekomunikacyjnej, które wpływają na poziom konkurencyjności gospodarki i atrakcyjność loka-

lizacyjną. Umożliwi to napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych, także do tych regionów, które *charakteryzowały się dotychczas niską atrakcyjnością inwestycyjną*.

Projekt NPR podkreśla, że *BIZ są istotnym źródłem finansowania inwestycji w Polsce⁷* oraz podnoszenia *jakości, a także różnorodności produktów i usług polskich firm* poprzez transfer innowacji do polskiego przemysłu. Ważne przy tym jest, aby BIZ nie wypierały inwestycji krajowych, lecz były wobec nich komplementarne. W ostatnich latach transformacji tj. od 1996 nastąpił zwrot światowych BIZ z sektora przemysłowego na rzecz sektora usług. Przy tym firmy zagraniczne przenoszą coraz częściej swoją działalność do innych krajów naszego regionu o niższych kosztach pracy i wysokiej jakości usług [zob. Tabela 3 w Aneksie Statystycznym]. Polska ma szansę zostać odbiorcą tych inwestycji, jeżeli stworzy przychylny klimat dla inwestorów zagranicznych.

W tej kwestii Polska niestety wypada niekorzystnie w porównaniu z innymi gospodarkami naszego regionu (Czechy, Węgry, Estonia). Niektóre badania ankietowe sygnalizowały wręcz kilka lat temu pogorszenie klimatu inwestycyjnego w Polsce⁸. Według tych opinii (skądinąd nie reprezentatywnych) Czechy, Węgry, kraje nadbałtyckie i Słowacja oferowały lepsze warunki prowadzenia działalności gospodarczej niż Polska. Ostatnio w szczególności bardziej sprzyjający wydaje się być tam ogólny klimat polityczny, a nade wszystko lepiej koordynowana z polityką fiskalną jest polityka monetarna banku centralnego. Także bliższa perspektywa konwergencji walutowej do euro działają zachęcająco wobec inwestorów zagranicznych. W Polsce zaś **polityka pieniężna NBP wydaje się sprzyjać przede wszystkim przyciąganiu krótkoterminowego kapitału spekulacyjnego, a nie długoterminowych inwestycji bezpośrednich**. Grozi to osłabieniem zakładanej w NPR dynamiki napływu BIZ w *średniorocznym tempie 12,7% w latach 2005-2006 oraz w latach 2007-2013 8,7%* (pkt. 36), co może znacznie utrudnić osiągnięcie prognozowanej skali wzrostu PKB (pkt. 35).

W celu poprawy klimatu inwestycyjnego w krótkim okresie jednym z najważniejszych działań do podjęcia w ramach NPR powinna być **poprawa jakości tzw. otoczenia biznesowego**. Można i należy to osiągnąć poprzez uproszczenie procedur administracyjnych, stosowanie odpowiednich rozwiązań fiskalnych (poziom i przewidywalność obciążeń podatkowych, czytelność prawa podatkowego) oraz konsekwentne kontynuowanie reform strukturalnych w poszczególnych branżach. W długim okresie natomiast należy skupić się na poprawie infrastruktury gospodarczej (zwłaszcza transportowej i energetycznej) oraz systematycznym podnoszeniu jakości kapitału ludzkiego, co spowoduje zwiększenie atrakcyjności Polski jako kraju lokalizacji inwestycji zagranicznych, o które w warunkach globalizacji trzeba nieustannie konkurować z innymi regionami gospodarki światowej i z innymi krajami.

Warto pokusić się o wyszczególnienie obszarów lub dziedzin pożądanego napływu BIZ, wiążących się z przyszłą specjalizacją eksportową – towarową oraz usługową (pkt. 99). Takie dziedziny mogłyby się łączyć z promowaniem powstawania tzw. *clusterów*, centrów technologicznych i układów kooperacyjnych. Niestety, rola BIZ w inspirowaniu zmian innowacyjnych w gospodarce, we wzroście eksportu oraz oddziaływaniu na pozycję konkurencyjną jest prawie w ogóle pominięta w NPR. To dziwi, gdyż współcześnie – w warunkach otwarcia, integracji, swobodnego przepływu kapitałów i nasilającej się globalizacji – to właśnie **bezpośrednie inwestycje, finansowane przez krążący po świecie kapitał prywatny, są głównym kanałem transferu nowych technik i technologii, a także – co szczególnie ważne z punktu widzenia imperatywu poprawy konkurencyjności – nowych**

⁷ Z definicji BIZ to właśnie inwestycje, więc jest oczywiste, że należy mówić raczej o finansowaniu projektów, a nie: „BIZ są istotnym źródłem finansowania inwestycji”.

⁸ Badania ankietowe zostały przeprowadzone wśród kadry zarządzającej firmami zagranicznymi w 2002 roku przez Centrum Badań Marketingowych INDICATOR na zlecenie PAIZ oraz w lutym 2003 roku przez firmę Synovate (www.mgip.gov.pl).

umiejętności w zakresie zarządzania i marketingu. Poprawa na tym polu jest niezbędnym warunkiem podniesienia konkurencyjności firm i utrzymania wysokiego tempa wzrostu ciągnionego przez eksport (ang. *export-led growth*).

Co prawda, w NPR mówi się o *podejmowaniu takich procedur i uruchamianiu takich przedsięwzięć, które umocnią mikroekonomiczne fundamenty gospodarki oraz utrwalą tendencję wzrostową*, ale autorzy NPR nie określili bliżej warunków oraz kryteriów selekcji tej grupy inwestorów, w stosunku do których stosowano by instrumenty takie, jak usprawnienie i uproszczenie regulacji prawnych czy też poszerzenie systemu zachęt.

Do ważnych i słusznym kierunków zmian instytucjonalnych, mogących mieć wpływ na atrakcyjność inwestycyjną, zalicza się zmiany związane ze stanowieniem i egzekwowaniem prawa. Słusznie przeto zauważa się potrzebę *przyjęcia i respektowania zasady, że po trzech nowelizacjach danej ustawy następną inicjatywa legislacyjna w tym zakresie musi oznaczać uchwalenie całościowej ustawy, a nie jej częściową zmianę. Wówczas z większą roztropnością występowało by z propozycjami nowelizacyjnymi, a prawo stawałoby się tym samym bardziej spójne i stabilne*. Opierając się o doświadczenia ostatnich lat trudno jednak oczekiwać, że taka zasada będzie stosowana w praktyce legislacyjnej [Chojna-Duch 2004; Kosikowski 2004].

NPR podkreśla ponadto, że *akcesja Polski do UE otworzyła szansę na zwiększenie strumienia bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Polski* (pkt. 40). Ich zwiększonemu dopływowi sprzyjać też winno wyjście gospodarki polskiej z *okresu spowolnionego wzrostu i stagnacji*, co – jak wiadomo – zawdzięczamy zmianom w polityce gospodarczej w latach 2002-03, a zwłaszcza *Programowi Naprawy Finansów Rzeczypospolitej*, do którego NPR powinien sięgać jak najszerzej. Warto tylko dodać, że stopień, w jakim oba wspomniane zjawiska będą na siebie oddziaływać, zależy w dużej mierze od skuteczności działań, o których była mowa wyżej.

3.3. Ocena oddziaływania NPR na rozwój przedsiębiorczości (w tym małej i średniej)

W ramach *Narodowego Planu Rozwoju 2007-13* rozwój przedsiębiorczości rozumiany jest jako *tworzenie nowych obszarów aktywności gospodarczej oraz zwiększanie efektywności i produktywności istniejących form gospodarowania* i zaliczany jest do priorytetów strategicznych. Trzeba przy tym podkreślić, że w warunkach liberalizacji, otwarcia integracji i globalizacji rzecz nie tyle w przedsiębiorczości w ogóle, ale w jej rozwoju – a stąd i większych szansach na wyższą efektywność i konkurencyjność – w warunkach narastającej niepewności [Kozłowski 2004].

Zgodnie z supozycjami NPR rozwój przedsiębiorczości ma nastąpić dzięki *rozwijaniu postaw przedsiębiorczych – samozaradności, innowacyjności, odpowiedzialności za los własny i wspólnoty, poprawianie otoczenia prawno-administracyjnego i prawno-finansowego przedsiębiorstw, rozwijanie rynku kapitałowego i ułatwianie przedsiębiorcom dostępu do różnych form kapitału finansowego, w tym mechanizmów mikropożyczkowych* (pkt. 100). Ten priorytet – choć jego sformułowanie fragmentami trąci tautologią, skoro przedsiębiorczość ma kwitnąć dzięki „rozwojowi postaw przedsiębiorczych” – ma być realizowany poprzez kształcenie innowacyjnych postaw przedsiębiorców oraz tworzenie stymulującego przedsiębiorczość otoczenia instytucjonalno-prawnego oraz finansowego. To zbyt ogólne – by nie rzec ogólnikowe – sformułowania. Niestety, w projekcie NPR brakuje szczegółowych informacji, o jakie instytucje chodzi, na jakich zasadach i do kogo są skierowane owe zmiany. Czy chodzi tu zatem o wszystkie przedsiębiorstwa, czy tylko o małe i średnie (MSP) lub

przedsiębiorstwa innowacyjne typu *start-up*, specjalizujące się w wysokiej technice lub nastawione na eksport swoich wyrobów i usług. Te wątki NPR wymagają przeto konkretyzacji.

Jak wynika z pkt. 100 działania NPR w zakresie powyższego priorytetu mają na celu wypełnić lukę związaną z brakiem dostępności polskich przedsiębiorstw do finansowania nowych innowacyjnych przedsięwzięć, w tym do środków typu *venture capital*. Postulaty odnoszące się do rozwijania efektywności i przedsiębiorczości poprzez współpracę i integrację przedsiębiorstw (zawarte w pkt. 121) są drugorzędne i odnoszą się do współpracy w dziedzinie produkcji, zbytu i marketingu głównie wśród małych i średnich przedsiębiorstw.

Pytania zatem są następujące:

- czy odpowiednio zostały dobrane cele rozwoju przedsiębiorczości (przede wszystkim małej i średniej) z perspektywy podnoszenia konkurencyjności i innowacyjności gospodarki (szczebel makro) poprzez podnoszenie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw (szczebel mikro)?
- jeśli tak, to czy zaplanowane działania umożliwią osiągnięcie powyższych celów?
- jeśli nie, to jakie są alternatywne cele bądź środki realizacji istniejących bądź nowych celów?

NPR poświęca dużo więcej miejsca mechanizmowi zwiększania efektywności i produktywności istniejących form gospodarowania niż mechanizmowi tworzenia nowych obszarów aktywności gospodarczej. Taka postawa może ograniczać postawy innowacyjne, które oprócz doskonalenia procesu gospodarowania polegają na poszukiwaniu nowych koncepcji, pomysłów i wynalazków. Kwestia, w jakich nowych obszarach aktywności gospodarczej Polska mogłaby stać się wysoce konkurencyjna, pozostaje zagadnieniem skomplikowanym i wymaga oddzielnych analiz. Początkowo należałoby jednakże zastanowić nad zasadnością poszukiwania takowych obszarów.

Wydaje się, że jednym z nich może być kształcenia na bardzo szeroką skalę – w oparciu o dodatkowy potencjał stworzony podczas minionych kilkunastu lat – studentów z innych części świata. W tym między innymi ma przejawiać się budowa i rozwój tzw. gospodarki opartej o wiedzę, a nie w zgłaszaniu kolejny raz postulatów o ulgi podatkowe.

Wśród nowych obszarów aktywności gospodarczej mogłyby się również znaleźć oparte o lokalne badania naukowe produkty i usługi ekologiczne. Niewątpliwie Polska ma odpowiednie ku temu warunki. O ile zagadnienia ochrony środowiska naturalnego są w NPR poruszone, chociażby w programie horyzontalnym *Zasoby naturalne* oraz w programie operacyjnym *Środowisko*, o tyle można przypuszczać, że elementy odpowiedzialnego „użytkowania środowiska” będą poddane analizie w ramach działań rozwojowych w zakresie turystyki.

Autorzy *Narodowego Planu Rozwoju 2007-13* sugerują ponadto, że rozwój przedsiębiorczości musi następować dzięki stworzeniu wzorców postępowania wynikających z odpowiedniej kultury przedsiębiorczości, stworzeniu odpowiednich prawno-administracyjnych oraz instytucjonalnych rozwiązań oraz pomocy finansowej. Jednocześnie zabrakło w projekcie NPR konkretnych propozycji takich rozwiązań, jak na przykład tworzenie zachęt bankom komercyjnym dla udzielania kredytów na działalność B+R przedsiębiorstw. Potrzebne zatem jest stworzenie lepszego systemu informacji dla przedsiębiorstw co do możliwości dostępu do kapitału (przede wszystkim małym i średnim przedsiębiorstwom) oraz doradztwo i pomoc w dostępie do niezbędnej im wiedzy.

3.4. Ocena możliwości oraz kierunków zmian w poziomie innowacyjności przedsiębiorstw, sektorów oraz gospodarki Polski pod wpływem NPR

Słusznie postawiony w NPR kierunek działań to *komercjalizacja badań naukowych i prac rozwojowych* (pkt. 122). Ma to poprawić atrakcyjność handlową oraz inwestycyjną gospodarki polskiej, zwłaszcza poprzez zwiększanie udziału wyrobów wysokiej techniki w eksporcie oraz wzrost zatrudnienia w nowoczesnych działach gospodarki. Takie działanie jest zgodne z celem strategicznym NPR, którym jest *wzmocnienie konkurencyjności regionów i przedsiębiorstw oraz wzrost zatrudnienia* (pkt. 95).

NPR krótko przedstawia instrumenty, które służyłyby tworzeniu ścisłych powiązań między sferą badań a gospodarką. Mowa jest o uproszczeniu regulacji prawnych, poszerzeniu systemu zachęt dla inwestorów, opracowanie kompleksowej oferty skierowanej na przyciągnięcie konkretnych inwestorów, których działalność jest związana z dużym zaangażowaniem się w B+R. Wielkość nakładów na B+R w Polsce – a są one przecież jednym z czynników wpływających na wzrost innowacyjności – należy do jednych z najniższych w Europie; w szczególności mało na tę sferę łożą same przedsiębiorstwa, które powinny przecież być żywotnie zainteresowane w postępie technicznym i nowych wdrożeniach warunkujących ich długookresową konkurencyjność.

O ile NPR wskazuje na konieczność zwiększenia środków łożonych na badania i wdrożenia, o tyle nie wspomina, że nie jest ważne samo podniesienie nakładów na B+R, w szczególności w sektorze prywatnym, ale przede wszystkim liczy się podniesienie efektywności ich wydatkowania [Okoń-Horodyńska 2004]. Biorąc pod uwagę dotychczasową niską efektywność publicznych nakładów na B+R (co wiąże się między innymi z wadliwą strukturą finansowania) **zwiększenie nakładów bez reformy całego systemu finansowania może nie przynieść oczekiwanych pozytywnych efektów.**

Zwiększenie efektywności publicznych wydatków na B+R powinno polegać na przesunięciu części finansowania z projektów czysto akademickich na projekty, które mogłyby być skomercjalizowane, na wzmocnieniu współpracy pomiędzy ośrodkami akademickimi i sektorem prywatnym oraz na zwiększeniu popytu sektora prywatnego na wyniki B+R [Piątkowski 2005a; Goldberg 2004]. NPR nie wspomina również, że zwiększenie nakładów na B+R nie są jedynym czynnikiem wzrostu innowacyjności. Inne czynniki to wciąż niska jakość środowiska biznesowego, mały popyt przedsiębiorstw na innowacje i niska efektywność publicznego potencjału B+R, w tym jednostek badawczo-rozwojowych (JBR). Wydatki przedsiębiorstw na działalność innowacyjną oraz udział nakładów firm w bieżących nakładach na B+R prawie się nie zmienił w latach 1995-2000 [zob. Tabela 4 w Aneksie Statystycznym].

Słuszne jest stwierdzenie potrzeby stworzenia systemu koordynacji polityki innowacyjnej, który umożliwiłby ukierunkowanie rozwoju B+R na *dziedziny zapewniające dynamiczny rozwój gospodarki* (pkt. 122). Zabrakło jednak bardziej precyzyjnego określenia warunków oraz kryteriów decydujących o wyborze tych dziedzin, zwłaszcza w oparciu o istniejącą przewagę komparatywną oraz możliwości naukowo-techniczne kraju.

Wobec dużego znaczenia powiązań międzynarodowych (zwłaszcza inwestycyjno-handlowych) w kształtowaniu konkurencyjności gospodarki polskiej, w tym innowacyjności przedsiębiorstw, ważne, wręcz priorytetowe jest stwarzanie motywacji przedsiębiorstwom krajowym i z udziałem kapitału zagranicznego do inwestowania w B+R. Czynnikiem determinującym napływ inwestycji zagranicznych do dziedzin związanych z B+R jest przede wszystkim zapewnienie ochrony praw własności intelektualnej, upowszechnianie wiedzy na temat korzyści wynikających z patentów, w tym Patentu Europejskiego, oraz oferowanie

specjalnych zachęt, zwłaszcza dla inwestycji w regionach słabiej rozwiniętych (tworzenie parków technologicznych lub jednostek badawczych). Kwestie te, co prawda, zostały poruszone w NPR (pkt. 122 i 124), ale zbyt powierzchownie.

Ze względu na postawiony cel strategiczny słusznie ocenia się kierunek działań wspierający innowacyjność oraz przedsiębiorczość w regionach poprzez wspieranie transferu nowych technologii do małych i średnich przedsiębiorstw. Warto tu tylko dodać, że skuteczność tych działań będzie wówczas większa, gdy oprócz samej technologii zapewni się również pomoc konsultacyjno-szkoleniową, którą powinny zająć się przede wszystkim samorządy wojewódzkie.

3.5. Ocena oczekiwanych zmian ochrony rynku oraz polityki konkurencji pod wpływem NPR

Implementacja wspólnotowej polityki konkurencji jest jednym z głównych determinantów poprawy zdolności konkurencyjnej gospodarki, w tym zwłaszcza innowacyjności przedsiębiorstw. Skuteczna ochrona rynku sprawia, że *firmy zobowiązane są do redukcji kosztów produkcji i podnoszenia wydajności*. Jest to zatem działanie niezbędne dla realizacji strategicznego celu NPR. Owa skuteczność dotyczy tu głównie *zwalczania praktyk monopolistycznych i nieuczciwej konkurencji, zapewnienia bezpieczeństwa obrotu gospodarczego, ochronę własności intelektualnej* (pkt. 125). Pomimo tego, że większość unijnych norm została już inkorporowana do prawa krajowego, problemem nadal jest system implementacji i monitorowania przestrzegania tych norm [Chojna-Duch 2004]. Jak słusznie zauważa się w kierunkach działania NPR, istnieje potrzeba *wzmocnienia instytucjonalnego i sprzętowego organów ścigania zajmujących się zwalczaniem przestępczości* (pkt. 125). Realizacja tych działań wymagałaby większych nakładów, w tym w systemie wdrożeniowym NPR oraz przyjętych programach operacyjnych.

Warto przy tym nadmienić, że ochrona własności intelektualnej, w tym zwalczanie pirackiej produkcji (szczególnie programów komputerowych), jest ważnym kierunkiem działań pod kątem stworzenia bardziej atrakcyjnych warunków do przyciągania BIZ w obszary działalności gospodarczej opartej na innowacyjności i B+R.

Innym ważnym kierunkiem działań jest wzmocnienie *pomocy publicznej na potrzeby poprawy efektywności ekonomicznej i sprawności działania polskich przedsiębiorstw*, zwłaszcza sektora MSP. Powinny znaleźć się tu zwłaszcza dziedziny gospodarki o wysokim potencjale konkurencyjnym i naukochłonnym. Obok działań związanych z współfinansowaniem dostępu do specjalistycznej pomocy doradczej nader ważny jest dostęp do kapitału pieniężnego. Ponadto pomoc publiczna powinna być skierowana do przedsiębiorstw o zdrowej sytuacji finansowej oraz zdolnych do przeprowadzania restrukturyzacji sprzyjającej poprawie ich konkurencyjności⁹. Ponadto ważne jest stworzenie podstawy dialogu, na przykład swoistego forum dyskusyjnego służącego wymianie informacji o możliwościach i ofertach współpracy przedsiębiorstw z instytucjami prowadzącymi działalność naukowo-badawczą.

⁹ Zdarza się, że pomoc udzielana przez państwo doprowadza do sytuacji, w której w sztuczny sposób podtrzymuje się działania firmy niezgodne z wymaganiami efektywności ekonomicznej i zakłócona zostaje zasada konkurencji wobec innych, efektywnie działających firm tego samego sektora. Pomoc publiczna w przypadku niektórych przedsiębiorstw borykających się z trudnościami wywiera jedynie tzw. efekt placebo. Zob. M. Monti, Polityka konkurencji w Europie a obywatel, Komisja Europejska, 2002, s. 7 (www.europa.eu.int).

Innym godnym poparcia kierunkiem działań zakreślonym w NPR jest *ograniczenie monopolistycznej pozycji PKP oraz dalsza liberalizacja przewozów lotniczych*, co powinno poprawić jakość świadczonych usług transportowych działających komunikacyjnych oraz konkurencyjność działających w nich przedsiębiorstw. Jest to spójne z głównymi kierunkami działań *Strategii Wzrostu Konkurencyjności Gospodarki* oraz *Strategii Lizbońskiej*.

Dodać jednak trzeba, że na tym polu szczególnie wiele można poprawić poprzez śmielsze uciekanie się do nowatorskich rozwiązań finansowania projektów infrastrukturalnych w ramach tzw. **partnerstwa publiczno-prywatnego** (PPP) [Prokopowicz 2004]. Realizacja projektów poprawiających jakość usług transportowych i komunikacyjnych wymaga kombinacji środków zarówno publicznych, jak i prywatnych, gdyż w obliczu twardych ograniczeń budżetowych tych pierwszych nie będzie starczać także w perspektywie czasowej 2007-13. NPR musi sięgać do PPP jako postulowanego instrumentu inżynierii finansowej zdecydowanie częściej (także w odniesieniu do inwestowania w kapitał ludzki i ochronę środowiska).

Ponadto do ważnych działań wpływających na wzmacnianie mechanizmów rynkowych zaliczyć trzeba dalszą liberalizację usług finansowych [Monkiewicz 2004], w tym *zwiększenie liczby spółek giełdowych wraz z prywatyzacją giełdy papierów wartościowych i działaniami zmierzającymi do konsolidacji polskiej giełdy z giełdami papierów wartościowych z regionu Europy Środkowo-Wschodniej, stworzenie warunków dla znaczącego rozwoju inwestycji kapitałowych wysokiego ryzyka, pełna regulacja elektronicznego obrotu bezgotówkowego*¹⁰. W oparciu o sam dokument nie bardzo jednak widać, jak autorzy NPR zamierzają to zrobić. Podobnie dość ogólnikowo brzmią – słuszne skądinąd – postulaty w rodzaju *usprawnienie działalności sądownictwa*. Wymaga to konkretyzacji w dalszych pracach nad NPR.

3.6. Ocena wpływu NPR na budowanie gospodarki opartej na wiedzy i poprawy kompetencji

NPR tylko pobieżnie prezentuje kwestię budowania gospodarki opartej na wiedzy (GOW). Biorąc pod uwagę potencjał rozwoju gospodarki opartej na wiedzy i jej wpływ na spełnienie pozostałych celów strategicznych dokumentu (szybki wzrost gospodarczy, wzmocnienie konkurencyjności, zwiększenie zatrudnienia i podniesienie poziomu spójności społecznej), analiza kierunków i determinantów rozwoju GOW powinna być o wiele głębsza i oparta na istniejącej bogatej literaturze. NPR powinien szczegółowo omawiać dwie kwestie, które leżą o źródła rozwoju GOW jako środka do osiągnięcia strategicznych celów programu: *podniesienie jakości kapitału ludzkiego poprzez dalszy wzrost jakości kształcenia i wskaźników skolaryzacji, w tym kształcenia ustawicznego oraz zintensyfikowanie wykorzystania nowoczesnych technologii teleinformatycznych w społeczeństwie i gospodarce*. Dotychczasowy wkład sektora ICT jest o wiele niższy niż w pozostałych krajach Europy Środkowej i Wschodniej tj. Czech i Węgier oraz przeciętnego poziomu w UE-15 [zob. Tabela 5 w Aneksie Statystycznym].

Co do pierwszego czynnika, to NPR wspomina o znaczących osiągnięciach Polski w podnoszeniu jakości kapitału ludzkiego. Zarazem dokument wskazuje na problem niedopasowania kompetencyjnego podaży i popytu na pracę. Niedopasowanie to pośrednio tłumaczy się niskim poziomem kwalifikacji nauczycieli, słabymi możliwościami dostosowywania programów nauczania do wymagań rynku pracy oraz niskim poziomem dostępności praktyk zawodowych.

¹⁰ Szerzej na ten temat zob. Sopoćko 2004.

NPR pomija jednak bardzo ważną kwestię konieczności zwiększenia poziomu „funkcjonalności wiedzy” (ang. *functional literacy*), pod względem której Polska odbiega od średniej dla krajów OECD, oraz podniesienia poziomu popularności wykształcenia ustawicznego, zarówno od strony podaży, jak i popytu. Funkcjonalność wiedzy można podnieść poprzez reformowanie programów nauczania tak, aby stawiały one nie na zapamiętywanie encyklopedycznych faktów, ale kładły większy – i skuteczny – nacisk na zdobywanie praktycznych umiejętności potrzebnych we współczesnym świecie (znajomość języków obcych, umiejętności organizatorskie, posługiwanie się komputerem i Internetem, znajomość podstawy ekonomii i finansów), zwiększenie kreatywności myślenia i umiejętności pracy w zespole.

Co do poziomu partycypacji w wykształceniu ustawicznym, to Polska znajduje się na dole stawki krajów Unii Europejskiej. Brak dostatecznej oferty programowej oraz niski popyt na dodatkowe wykształcenie wśród osób powyżej czterdziestego roku życia (wynikający z wielu czynników, w tym z braku wzorców) jest jedną z przyczyn utrzymywania się niedopasowania kompetencyjnego podaży i popytu na pracę i w konsekwencji wysokiego strukturalnego bezrobocia. **Podniesienie poziomu zarówno „funkcjonalności wiedzy”, jak i partycypacji w kształceniu ustawicznym nie tylko bezpośrednio przyczyniłoby się do spełnienia celów strategicznych NPR, ale również do przyspieszenia tempa rozwoju społeczeństwa informacyjnego** i związanego z nim wzrostu ogólnie pojmowanej jakości życia [Piątkowski 2005a].

Co do wykorzystania nowoczesnych technologii teleinformatycznych, to NPR prawie w ogóle nie zajmuje się kwestią bardzo ważnej roli, jaką mogą one pełnić w spełnieniu celów programu. Rozwój społeczeństwa informacyjnego, w tym zwiększenie dostępu i wykorzystania technologii teleinformatycznych, wpłynąłby na zwiększenie zatrudnienia (na przykład poprzez telepracę, rozwój elektronicznych usług w kraju i za granicą), podniesienie poziomu spójności społecznej i regionalnej, w szczególności w mniej rozwiniętych regionach wschodniej Polski, obniżenie barier dostępu do rynków krajowych i zagranicznych dla małych i średnich przedsiębiorstw oraz wzrost jakości życia (dostęp do informacji, szersza oferta produktów i usług, oszczędność czasu, wygoda w korzystaniu z usług) [Piątkowski 2005a].

NPR nie wspomina również o tym, że zintensyfikowanie wykorzystania technologii teleinformatycznych w gospodarce przyczyniłoby się do znacznego przyspieszenia wzrostu gospodarczego i zmian wydajności pracy na poziomie całej gospodarki. Na przykład, można prognozować [Piątkowski 2004], że wkład produkcji i wykorzystania technologii teleinformatycznych do wzrostu PKB w Polsce do roku 2025 przekroczy co najmniej jedną czwartą.

Dalej, NPR pomija związek pomiędzy wzrostem wydajności pracy na poziomie branż i przedsiębiorstw a wykorzystaniem ICT. Zwiększenie wydajności pracy dzięki wykorzystaniu ICT, w szczególności w sektorze usług, mogłoby wnieść znaczący wkład do przyspieszenia tempa wzrostu PKB i w konsekwencji do przyspieszenia procesu realnej konwergencji z UE-15. Podniesienie stopy wzrostu wydajności pracy w handlu detalicznym i hurtowym do poziomu notowanego w tych branżach w USA przyniosłoby dodatkowe 0,76 punktu procentowego wzrostu wydajności pracy w całej gospodarce w latach 1995-2001 [Piątkowski 2005b]. Wynikają z tego oczywiste wnioski co do znaczenia ICT dla dynamiki produkcji w przyszłości.

Zintensyfikowanie wykorzystania technologii teleinformatycznych nie tylko w sektorze prywatnym, ale również w publicznym przyczyniłoby się z kolei do znacznego podniesienia efektywności, zmniejszenia kosztów i poprawy jakości środowiska biznesowego. To ostatnie wpłynęłoby na szybszy wzrost wydajności pracy w sektorze prywatnym, a przez to na dalsze przyspieszenie tempa wzrostu PKB. Dodatkowo szybszy wzrost wydajności pracy wpłynąłby również na wzrost przychodów podatkowych, które mogłyby być wykorzystane na dalszego zwiększenie prorozwojowych inwestycji.

NPR nie wspomina o tym, że **korzyści z rozwoju społeczeństwa informacyjnego i gospodarki opartej na wiedzy mają charakter nieliniowy, tzn. ze względu na istnienie tzw. efektów sieciowych wartość korzyści dla społeczeństwa i gospodarki płynących z wykorzystania technologii teleinformatycznych i wiedzy rośnie szybciej niż proporcjonalnie**. Wiedza i technologie teleinformatyczne przeto diametralnie w tym zakresie różnią się od innych rodzajów aktywów ekonomicznych. Z tego punktu widzenia inwestycje w gospodarkę opartą na wiedzy mogą przynieść w długim okresie o wiele większe efekty niż nakłady łożone na tradycyjny kapitał rzeczowy. Tak więc dzięki rewolucji teleinformatycznej Polska ma szansę dokonać technologicznego przeskoku i szybciej doganiać kraje wysokorozwinięte [Kołodko 2001b; Kołodko, Piątkowski 2002]. W tym kontekście Polska nie powinna skupiać się na imitowaniu przeszłych wzorców rozwoju z ery industrialnej, ale na stworzeniu własnej ścieżki rozwoju opartej o ekspansję społeczeństwa informacyjnego i gospodarki opartej na wiedzy. Niestety, tych bardzo ważnych i strategicznych kwestii NPR w ogóle nie podejmuje.

Oceniając efektywność doboru priorytetów oraz poszczególnych zadań służących realizacji celów strategicznych NPR, należy przede wszystkim uwzględnić system ich realizacji. Generalnie system realizacyjny oparty na programach operacyjnych jest spójny i odnosi się do możliwości efektywnej współpracy między poszczególnymi obszarami działań w ramach realizacji przyjętych priorytetów i celów. Efektywne wydaje się horyzontalne podejście do programów operacyjnych, co umożliwia lepszą koordynację oraz samodzielność w realizacji poszczególnych działań. Jednocześnie sporym wyzwaniem jest duża liczba programów operacyjnych.

W kontekście konkurencyjności gospodarki oraz innowacyjności przedsiębiorstw istotne jest położenie w NPR szczególnego nacisku na rozwój infrastruktury technicznej, inwestycji w przedsiębiorstwach (modernizacja i zakup nowych technologii, w tym w szczególności ICT), rozwój zasobów ludzkich oraz kształcenie społeczeństwa i zwiększenie konkurencyjności regionów. Należałoby jednak więcej uwagi poświęcić tworzeniu odpowiedniego środowiska prawno-administracyjnego i finansowego [Kosikowski 2004]. Zaleca się również, by dane z monitoringu realizacji programów operacyjnych porównywać zarówno do źródeł krajowych, jak i do danych międzynarodowych z zastosowaniem metody *benchmarkingu*.

4. Wnioski końcowe, rekomendacje oraz alternatywne interwencje dla NPR

1. Należy uznać dynamiczną rolę eksportu jako jeden z nadrzędnych celów poprawy konkurencyjności gospodarki polskiej. Wiąże się to z potrzebą wyznaczenia celów specjalizacji narodowej w krótszym i dłuższym okresie oraz wytypowaniem priorytetów dynamicznej specjalizacji narodowej w oparciu o bieżące przewagi względne (RCA), możliwości naukowo-techniczne, tempo zmian strukturalnych w przemyśle i zmiany na rynkach światowych.
2. Do działań związanych z identyfikacją i promocją produktów tradycyjnych, w tym produktów turystycznych, należy włączyć promocję eksportu priorytetowych grup towarów wysokiej techniki (zaproporowanych w wnioskach 3 i 4). Ponadto w działaniach promocyjnych należy uwzględnić zarówno rynki Unii Europejskiej, jak i tzw. wschodnie (tj. Ukraina, Rosja oraz kraje WNP).
3. Szanse dla Polski w rozwoju przemysłów oraz usług wysokiej techniki należy upatrywać w nowych gałęziach przemysłu, związanym z postępem informatycznym, tj. prze-

mysł oprogramowania. Polska dysponuje bardzo dobrą kadrą naukową i dydaktyczną, a także wysokim poziomem kwalifikacji absolwentów szkół wyższych.

4. Ponadto wysokie techniki należy postrzegać nie w ujęciu całych branż czy rodzajów przemysłów oraz usług, ale także w ramach poszczególnych procesów technologicznych. O ile w całości mogą one nie zasługiwać na miano „wysokiej techniki”, to jednakże pewne fazy produkcji mogą być tak postrzegane i klasyfikowane. Należy dodać, że wymyka się to oficjalnej statystyce, która w ten sposób zaniża faktyczny udział wysokiej techniki w przemyśle, w usługach i w produkcie globalnym.
5. Należy promować możliwości płynące z postępu biologicznego i rozwoju ekologicznej produkcji rolnej w celu poprawy jakości, rozszerzenia oferty oraz promocji polskich produktów rolniczych w eksporcie.
6. Polska ma korzystne warunki, aby rozwinąć sektor usług, zwłaszcza usług tranzytowych, związanych z łącznością i transportem, a także usług handlowych, informatycznych oraz turystycznych. Będzie to możliwe pod warunkiem modernizacji infrastruktury drogowej, portowej, kolejowej i telekomunikacyjnej. Wpłynie to również na poprawę klimatu inwestycyjnego oraz zachęci inwestorów zagranicznych do lokowania kapitału w sektorze usług.
7. Należy stworzyć system pomocy informacyjno-biznesowej dla firm zagranicznych chcących zainwestować na terenie Polski polegający na udzielaniu pomocy technicznej w rozwiązywaniu bieżących problemów związanych z realizacją bezpośrednich inwestycji zagranicznych oraz przeprowadzaniu systematycznych konferencji i szkoleń dla przedstawicieli samorządu lokalnego ukierunkowanych na promocję BIZ i tworzenie dobrego klimatu inwestycyjnego w regionach.
8. Aktywnie promować trzeba korzystny wizerunek Polski i jej gospodarki na świecie, zwłaszcza w świetle wyników badań naukowych, zachęcając napływ BIZ do sektora B+R. Promować też trzeba import technologii najnowszych generacji, który stanowiłby rekompensatę niskiej absorpcji zagranicznych nakładów B+R w Polsce.
9. Jednym z najważniejszych działań NPR w celu poprawy klimatu inwestycyjnego powinny być zmiany otoczenia biznesowego poprzez uproszczenie procedur administracyjnych, odpowiednie zachęty fiskalne, modernizacja infrastruktury gospodarczej (drogowej, energetycznej, finansowej) oraz dalsze reformy strukturalne w przemyśle.
10. Zaleca się wyszczególnienia obszarów lub dziedzin pożądanego napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych, wiążących się z przyszłą specjalizacją eksportową oraz łączenie takich dziedzin z przedsięwzięciami promocji powstawania tzw. klastrów, centrów technologicznych i układów kooperacyjnych.
11. Bardzo istotne jest zwiększenie efektywności publicznych wydatków na B+R poprzez przesunięcie części finansowania z projektów czysto akademickich na projekty, które mogłyby być skomercjalizowane, co wzmocni współpracę pomiędzy ośrodkami akademickimi a sektorem prywatnym oraz zwiększy popyt sektora prywatnego na usługi B+R.
12. Zarówno programy zmian instytucjonalnych, jak i operacyjne zwracają uwagę na potrzebę lepszego i bardziej odpowiadającego potrzebom rynku systemu edukacyjnego, zwłaszcza kształcenia odpowiednich kadr profesjonalistów. Natomiast obecny w NPR nacisk na działania naukowo-badawcze nie jest wsparty dostateczną analizą co do zasadności inwestycji w zakresie B+R i ich znaczenia dla rozwoju przedsiębiorczości.
13. W ramach regulacji obowiązujących w Unii Europejskiej promować warto inwestycje w B+R w dziedzinach wysokiej techniki, w których Polska już ma lub może uzyskać na bazie swojego potencjału przewagi komparatywne. Chodzi tu przede wszystkim o optoelektronikę, urządzenia i systemy pomiarowe oraz sieci komunikacyjne, technologie laserowe oraz niektóre urządzenia, które będą mogły znaleźć zastosowanie w przemyśle, medycynie, technice wojskowej i ochronie środowiska.

14. W ramach budowy gospodarki opartej o wiedzę należy stworzyć i wdrażać koncepcję komercyjnego kształcenia na poziomie wyższym (akademickim) możliwie jak największej ilości zagranicznych studentów.
15. Trudno jest także ocenić wpływ NPR na poprawę wydajności pracy i efektywności przedsiębiorstw oraz zmian poziomu zatrudnienia. Jeżeli nastąpi pełna realizacja zawartych w NPR postulatów, to niewątpliwie poprawi się otoczenie instytucjonalne, jakość pomocy państwa, a w długiej perspektywie jakość zasobów ludzkich.
16. Można podjąć próbę wyeksponowania tych obszarów aktywności gospodarczej, które z jednej strony dają polskim przedsiębiorstwom przewagę komparatywną wynikającą z pewnej tradycji i uwarunkowań społeczno-gospodarczych, z drugiej natomiast wynikają z oceny możliwych kierunków rozwoju sektorowego umożliwiających utrzymanie wysokiej konkurencyjności gospodarki.
17. Urozmaicić warto listę docelowych działań poprawy innowacyjności przedsiębiorstw. Obok wzrostu nakładów na B+R powinny się znaleźć działania służące poprawie jakości środowiska biznesowego, popytu przedsiębiorstw na innowacje i wreszcie efektywności publicznego potencjału B+R, w tym jednostek badawczo-rozwojowych (JBR).
18. Określić trzeba warunki i kryteria decydujące o wyborze dziedzin podlegających dofinansowaniu B+R, które zapewniają dynamiczny rozwój gospodarki, zwłaszcza w oparciu o istniejące przewagi względne oraz możliwości naukowo-techniczne kraju.
19. Stworzyć należy system motywacji przedsiębiorstw krajowych i z udziałem BIZ do inwestowania w B+R poprzez zapewnienie ochrony praw własności intelektualnej, upowszechnianie wiedzy na temat korzyści wynikających z patentów, w tym Patentu Europejskiego, oraz oferowanie specjalnych zachęt (np. poprzez rozszerzenie oferty grantów inwestycyjnych i określenie warunków ich uzyskania dla inwestorów), zwłaszcza w zakresie inwestycji w regionach słabiej rozwiniętych (tworzenie parków technologicznych lub jednostek badawczych).
20. Położyć trzeba większy nacisk na monitorowanie przestrzegania unijnych norm polityki konkurencji.
21. Określić należy bardziej szczegółowo działania polepszające system sądownictwa, a przez to wzmocnienie instytucjonalnej warstwy mechanizmów rynkowych.
22. Podnieść trzeba funkcjonalność wiedzy uczniów i studentów poprzez zmianę programów nauczania oraz szkolenia dla nauczycieli.
23. Promować trzeba ofertę nauczania ustawicznego poprzez zachęcanie uczelni akademickich do tworzenia nowych programów nauczania dla dorosłych, w szczególności w wieku powyżej czterdziestu lat.
24. Ustanowić warto polityczny priorytet dla rozwoju społeczeństwa informacyjnego i wykorzystania technologii teleinformatycznych.
25. Położyć trzeba nacisk na zwiększenie dostępności wszystkich usług publicznych w formie elektronicznej (Internet). Wpłynęłoby to na szybszy rozwój społeczeństwa informacyjnego poprzez zwiększenie popytu na korzystanie z Internetu, podniesienie jakości interakcji sfery publicznej ze sferą prywatną, obniżenie kosztów działania administracji publicznej i zwiększenie jej efektywności. Szczególnie ważne dla sfery gospodarczej byłoby wprowadzenie możliwości elektronicznego rozliczania podatków. Po zbudowaniu odpowiedniej infrastruktury, podobnie jak z deklaracjami ZUS-u, przesyłanie deklaracji podatkowych drogą elektroniczną powinno być obowiązkowe dla wszystkich przedsiębiorstw.
26. Promować trzeba elektroniczne przetargi dla większości zamówień publicznych. Pozwoliłoby to na uzyskanie oszczędności budżetowych, ograniczenie korupcji i zachęcenie przedsiębiorstw do korzystania z Internetu jako dodatkowego kanału dystrybucji i handlu.

27. Na daleko większą skalę niż dotychczas (i niż to widzi NPR) stosować trzeba partnerstwo publiczno-prywatne, zarówno w odniesieniu do finansowania elementów „twardej” infrastruktury, jak i w przypadku nakładów na kapitał ludzki.

Bibliografia

- W. Bieńkowski, *Międzynarodowa zdolność konkurencyjna kraju i przedsiębiorstw. Wyzwania dla Polski na progu XXI wieku*, Wydawnictwo Szkoły Głównej Handlowej, Warszawa 2004.
- H. Brdulak, T. Gołębiowski, *Wspólna Europa. Innowacyjność w działalności przedsiębiorstw*, Difin, Warszawa 2003.
- E. Chojna-Duch, *Ład prawa gospodarczego czynnikiem wzrostu gospodarczego*, w: *Strategia szybkiego wzrostu gospodarczego w Polsce*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego, Warszawa 2004, s. 177-188.
- J. Dunning, *Multinationals, Technology and Competitiveness*, Unwin Hyman, London 1988.
- P. Havlik, *Patterns of Catching-Up in Candidate Countries' Manufacturing Industry*, WIIW, No. 279, August 2001.
- I. Goldberg, *Knowledge-based Economy in Poland*, World Bank 2004.
- M. Gorynia, *Luka konkurencyjna na poziomie przedsiębiorstwa a przystąpienie Polski do unii Europejskiej*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2002.
- E. Helpman, *Mystery of Economic Growth*, Harvard University Press, Cambridge, Mass. 2004.
- D. Hubner, *Wpływ członkostwa w Unii Europejskiej na wzrost gospodarczy w Polsce*, w: *Strategia szybkiego wzrostu gospodarczego w Polsce*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego, Warszawa 2004, s. 99-119.
- K. Kojima, *Direct Foreign Investment*, Croom Helm, London 1978.
- K. Kojima, T. Ozawa *Toward a Theory of Industrial Restructuring and Dynamic Comparative Advantage*, *Hitotsubashi Journal of Economics*, 1985 www.econ.hit-u.ac.jp
- G. W. Kołodko, *Strategia dla Polski*, Poltext, Warszawa 1994.
- G. W. Kołodko, *Globalizacja a perspektywy rozwoju krajów posocjalistycznych*, Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa, Toruń 2001a.
- G. W. Kołodko (red.), *„Nowa gospodarka” i jej implikacje dla długookresowego wzrostu w krajach posocjalistycznych*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego, Warszawa 2001b.
- G. W. Kołodko (red.), *Rozwój polskiej gospodarki. Perspektywy i uwarunkowania* Wydawnictwo Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego, Warszawa 2002.
- G. W. Kołodko (red.), *Strategia szybkiego wzrostu gospodarczego w Polsce*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego, Warszawa 2004a.
- G. W. Kołodko, *O naprawie naszych finansów*, Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa, Toruń 2004b.
- G. W. Kołodko, *Instytucje i polityka a wzrost gospodarczy*, *Ekonomista* nr 4, 2004c www.tiger.edu.pl/kolodko/artykuly/ekonomista4.2004.pdf
- G. W. Kołodko i M. Piątkowski (red.), *„Nowa gospodarka” i stare problemy. Perspektywy szybkiego wzrostu w krajach posocjalistycznych*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego, Warszawa 2002.
- G. W. Kołodko i D. Mario Nuti, *Polska alternatywa. Stare mity, twarde fakty, nowe strategie*, Poltext, Warszawa 1997.
- J. Kornai, *The Role of the State in a Post-Socialist Economy*, *Distinguished Lectures Series*, No. 6, Leon Kozminski Academy of Entrepreneurship and Management (WSPiZ),

Warsaw 2001

www.tiger.edu.pl/publikacje/dist/korani.pdf

- C. Kosikowski, *Potrzeba i możliwości wspierania długookresowego wzrostu gospodarczego i dynamicznego rozwoju gospodarczego przez prawo*, w: *Strategia szybkiego wzrostu gospodarczego w Polsce*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego, Warszawa 2004, s. 163-176.
- A. K. Koźmiński, *Zarządzanie w warunkach niepewności. Podręcznik dla zaawansowanych*, PWN, Warszawa 2004.
- W. Małecki, *Implikacja konwergencji walutowej dla tempa wzrostu gospodarczego*, w: *Strategia szybkiego wzrostu gospodarczego w Polsce*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego, Warszawa 2004, s. 131-144.
- J. Misala, *Komplementarność i konkurencyjność w handlu między Polską i krajami członkowskimi Unii Europejskiej*, Zeszyty Naukowe Kolegium Gospodarki Światowej, Nr 6, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 1999.
- J. Monkiewicz, *Fundusze emerytalne a przyspieszenie rozwoju gospodarczego kraju*, w: *Strategia szybkiego wzrostu gospodarczego w Polsce*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego, Warszawa 2004, s. 239-266.
- A. Noga, *Nowe podstawy mikroekonomii i mezoekonomii długookresowego wzrostu gospodarczego*, w: *Strategia szybkiego wzrostu gospodarczego w Polsce*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego, Warszawa 2004, s. 43-61.
- D. C. North, *Understanding Economic Change and Economic Growth*, Distinguished Lectures Series, No. 7, Leon Kozminski Academy of Entrepreneurship and Management (WSPiZ), Warsaw 2002 www.tiger.edu.pl/publikacje/dist/north.pdf
- D. M. Nuti, *Not 'Just Another Accession'*, Distinguished Lectures Series No. 3, Leon Kozminski Academy of Entrepreneurship and Management (WSPiZ), Warsaw 2001 www.tiger.edu.pl/publikacje/dist/nuti.pdf
- E. Okoń-Horodyńska, *Transformacja technologiczna jako warunek rozwoju gospodarki w Polsce*, w: *Strategia szybkiego wzrostu gospodarczego w Polsce*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego, Warszawa 2004, s. 363-386.
- S. Owsiak, *Wzrost gospodarczy i finanse publiczne*, Raport Rady Strategii Gospodarczej przy Prezesie RM, Nr 32, Warszawa 2001.
- M. Piątkowski, *Information Society in Poland. A Prospective Analysis*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego, Warszawa 2005a.
- M. Piątkowski, „The Potential of ICT for the Development and Economic Restructuring of the New EU Member States and Candidate Countries”, IPTS Discussion Papers, 2005b.
- M. Piątkowski (red.), *„Nowa gospodarka” a transformacja*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego, Warszawa 2004.
- Poland. International Economic Report 2003/2004*, Warsaw School of Economics, Warsaw 2004.
- L. Podkaminer, *Czy w Polsce jest możliwy szybki i długotrwały rozwój?*, w: *Strategia szybkiego wzrostu gospodarczego w Polsce*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego, Warszawa 2004, s. 63-70.
- M. E Porter., *Strategia konkurencji. Metody analizy sektorów i konkurentów*, PWE, Warszawa 1998.
- M. E. Porter, *Porter o konkurencji*, PWE, Warszawa 2001.
- PNFR – Program Naprawy Finansów Rzeczypospolitej*, Rada Ministrów, Warszawa 2003 www.tiger.edu.pl/aktualnosci/tekst_wlasciwy.pdf

- A. K. Prokopowicz, *Partnerstwa publiczno-prywatne jako instrument ograniczania wąskich gardeł infrastrukturalnych*, w: *Strategia szybkiego wzrostu gospodarczego w Polsce*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego, Warszawa 2004, s. 267-281.
- K. Przybylska, *Determinanty zagranicznych inwestycji bezpośrednich w teorii ekonomicznej*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2001.
- M. Runiewicz, *Handel zagraniczny i bezpośrednie inwestycje zagraniczne jako determinanty budowania przewag komparatywnych w eksporcie państw nadbałtyckich, na Jednolitym Rynku Europejskim*, *Prace i Materiały* Nr 259, Instytut Gospodarki Światowej SGH, Warszawa 2004.
- A. Sopoćko, *Efektywność warszawskiej giełdy w zasilaniu polskiej gospodarki*, w: *Strategia szybkiego wzrostu gospodarczego w Polsce*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego, Warszawa 2004, s. 225-238.
- J. E. Stiglitz, *Globalizacja*, PWN, Warszawa 2004.
- J. Szlachta, *Znaczenie funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności dla stymulowania trwałego wzrostu gospodarczego w Polsce*, w: Grzegorz W. Kolodko (red.), *Strategia szybkiego wzrostu gospodarczego w Polsce*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego, Warszawa 2004, s. 191-209.
- W. Szamański, *Interesy i sprzeczności globalizacji. Wprowadzenie do ekonomii ery globalizacji*, Difin, Warszawa 2004.
- M. A. Weresa, *Wpływ handlu zagranicznego i inwestycji bezpośrednich na innowacyjność polskiej gospodarki*, Wydawnictwo Szkoły Głównej Handlowej, Warszawa 2002.
- B. Van Ark, M. Piątkowski, *Productivity, Innovation and ICT in Old and New Europe*, w: „International Economic and Economic Policy Journal”, Bruksela 2004.

Dokumenty rządowe

Krajowa Strategia Zatrudnienia na lata 2007-2013,
Strategia Wzrostu Konkurencyjności Gospodarki
Kierunki zwiększania innowacyjności gospodarki na lata 2007-2020
Strategia Rozwoju Edukacji,
Założenia Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego na lata 2007-2013

Dokumenty unijne

Strategia Lizbońska
Raport na temat spójności gospodarczej i społecznej, „Nowe partnerstwo dla spójności. Konwergencja, konkurencyjność, współpraca”, Bruksela 18.02.2004, COM (2004) 107
Europejska Strategia Zatrudnienia
Integrated Guidelines for Growth and Jobs (2005-2008), Bruksela 12.04.2005, COM(2005) 141.

Raporty międzynarodowe

A Better Investment Climate for Everyone, World Development Report 2005, Oxford University Press 2004.
World Investment Report, UNCTAD 2004.
World Competitiveness Yearbook. 2005, World Competitiveness Centre (IMD) 2005.
Global Information Technology Report, World Economic Forum 2005.
Global Competitiveness Report, World Economic Forum 2005.

Aneks nr 1

Ocena wpływu NPR 2007-2013 na eksport, inwestycje, przedsiębiorczość, innowacyjność, ochronę rynku oraz wiedzę i kompetencje

[+ pozytywny wpływ; – negatywny wpływ; 0 brak wpływu]

Tabela A: Priorytet eksport

Przyjęte kierunki działań	Oczekiwany wpływ na konkurencyjność międzynarodową		
	Wzrost udziału wysokiej techniki	Zmiany strukturalne w specjalizacji eksportowej	wzrost udziału eksportu w PKB (w tym eksportu regionalnego)
K.1 Poprawa oferty i warunków eksportu			
Wsparcie dla przedsiębiorstw w fazie przygotowania, produkcji i usług eksportowych	+	0	+
Synergia z nauką europejską i światową	+	+	+
K.2 Promocja eksportu			
Promowanie eksportu dóbr i usług	0	0	+
Budowa zintegrowanego systemu promocji kulturalnej Polski	0	0	+
Identyfikacja i promocja produktów tradycyjnych	-	0	+
Budowa zintegrowanego systemu promocji produktów turystycznych	-	0	+

Tabela B: Priorytet inwestycje

Przyjęte kierunki działań	Oczekiwany wpływ na konkurencyjność międzynarodową		
	Poprawa klimatu inwestycyjnego	Wzrost udziału BIZ w sektorach usług i przemysłu wysokiej techniki	Wzrost napływu BIZ do regionów słabiej rozwiniętych
K.1 Wspieranie rozwoju gospodarki opartej na wiedzy			
Zwiększenie oraz zmianę struktury nakładów finansowych na badania naukowe i prace rozwojowe	+	+	0
Podniesienie poziomu infrastruktury naukowej i informatycznej	+	+	+
Racjonalizację ludzkiego i organizacyjnego potencjału B+R	+	+	0
Innowacyjną Gospodarkę Elektroniczną	+	+	+
Zapewnienie powszechnego dostępu do usług elektronicznych	+	+	+
K.2 przebudowa otoczenia działania przedsiębiorstw			
Usprawnienie procesu inwestycyjnego	+	0	+
Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej województw	+	0	+
Rozwój regionalnych produktów turystycznych	-	0	+
Powiązanie infrastruktury technicznej z planowanymi przedsięwzięciami rozwojowymi	+	+	+
K.3 Poprawa stanu środowiska przyrodniczego	0	+	0
K.4 Usprawnianie infrastruktury energetycznej	+	+	+
K.5 Tworzenie nowoczesnej sieci transportowej	+	0	+
K.6 Rozwój infrastruktury miast i obszarów wiejskich	+	0	+

Tabela C: Priorytet przedsiębiorczość

Przyjęte kierunki działań	Oczekiwany wpływ na konkurencyjność międzynarodową		
	Wzrost liczby przedsiębiorstw (w tym MŚP)	Wzrost wydajności oraz jakości usług przedsiębiorstw	Tworzenie innowacyjnych postaw przedsiębiorców
K.1 poprawa efektywności przedsiębiorstw			
Poprawa warunków działania przedsiębiorstw	+	+	0
Zapewnienie dostępu do kapitału, zwłaszcza MŚP	+	0	0
Pomoc w dostępie do wiedzy i doradztwa	+	+	+
Promowanie przyjaznego dla środowiska produktów i usług	0	+	+
Zmiany strukturalne w rolnictwie	-	+	+
Poprawa efektywności przedsiębiorstw transportu kolejowego	+	+	+
Wsparcie procesów restrukturyzacyjnych przedsiębiorstw żeglugi morskiej i portów	+	+	+
Wspieranie procesu komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw wojskowych	0	+	+
K. 2 współpraca i integracja przedsiębiorstw			
Wspieranie współpracy przedsiębiorstw	0	+	+
Kreacja oraz rozwój konkurencyjnych produktów turystycznych	+	+	+

Tabela D: Priorytet innowacyjność

Przyjęte kierunki działań	Oczekiwany wpływ na konkurencyjność międzynarodową		
	Wzrost sprzedaży produktów i usług innowacyjnych (w eksporcie)	Wzrost liczby „klastrow” przemysłowych	Wzrost prywatnych inwestycji na B+R
K.1 Komerccjalizacja badań naukowych i prac rozwojowych			
Wsparcie rozwoju rynku innowacji	+	0	0
Określenie kierunków prac B+R – <i>Foresight</i>	+	0	0
Wpieranie działalności badawczej i technologicznej w obszarach powiązania sfery B+R z gospodarką oraz współpracą międzynarodową	+	+	+
Stwarzanie motywacji dla przedsiębiorstw do inwestowania w B+R	+	0	+
Wspieranie rozwoju instytucjonalnego otoczenia przedsiębiorstw ukierunkowanych na transfer nowych technologii do gospodarki	+	+	+
Powiązania szkolnictwa wyższego z gospodarką i rynkiem pracy	+	+	+
Upowszechniania prawa własności przemysłowej	+	0	+
K.2 Postęp organizacyjno-techniczny			
Wspieranie modernizacji gospodarstw rolnych	+	0	+
Promocję i wdrażanie nowoczesnych technologii w produkcji i dystrybucji dóbr i usług kultury	+	0	0
K.3 Innowacyjność w regionach			
Pomoc inwestycyjna dla MŚP	+	0	0
Wzmocnienie regionalnej przedsiębiorczości	+	+	+
Poprawę konkurencyjności regionów	+	+	+

Tabela E: Priorytet ochrona rynku

Przyjęte kierunki działań	Oczekiwany wpływ na konkurencyjność międzynarodową		
	Wzrost wydajności przedsiębiorstw krajowych	Wzrost jakości usług i produktów przedsiębiorstw krajowych	Poprawa klimatu inwestycyjnego
K.1 Ochrona reguł konkurencji			
Umacnianie i ochrona reguł konkurencji	0	0	+
Zapobieganie i zwalczanie przestępczości i korupcji	0	0	+
Ochrona własności intelektualnej	0	0	+
K.2 Wzmacnianie mechanizmów rynkowych w gospodarce			
Liberalizacja rynków sieciowych	+	+	+
Liberalizacja usług finansowych	+	+	+
Wprowadzenie elementów rynkowych do sfery usług ogólnego interesu społeczno-gospodarczego	+	+	+
K.3 Pomoc publiczna			
Wsparcie przedsiębiorczości sektora MŚP	+	+	0
Dofinansowanie inwestycji	+	+	+
Wsparcie badań i prac rozwojowych	+	+	+

Tabela F: Priorytet wiedza i kompetencje

Przyjęte kierunki działań	Oczekiwany wpływ na konkurencyjność międzynarodową		
	Rozwój postaw innowacyjnych	Rozwój społeczeństwa informacyjnego	Poprawa jakości kadry pracowniczej (w regionach)
K.1 zwiększenie dostępu do edukacji			
Zwiększenie dostępu do kształcenia na poziomie wyższym	+	+	+
Wspieranie kształcenia ustawicznego	0	0	+
Powszechna edukację teleinformatyczną	+	+	+
K.2 Wspieranie otwartości systemu edukacji			
Rozwijanie i promowanie współpracy europejskiej w edukacji	+	+	+
Kształtowanie postaw przedsiębiorczych, innowacyjnych i proekologicznych	+	0	+
Doskonalenie zawodowe i kształtowanie kadr	+	0	+
K.3 wyższa jakość kształcenia			
Podwyższanie poziomu kompetencji kluczowych i promowanie kształcenia w zakresie nauk ścisłych	0	0	+
Rozwój i doskonalenie standardów, programów oraz metod i warunków nauczania	+	+	+
Skuteczne zarządzanie edukacją, tworzenie kultury oceny jakości	+	0	+
Upowszechnianie i promocja nauki polskiej	0	0	+

Aneks nr 2

Wybrane ilościowe oraz jakościowe wskaźniki konkurencyjności polskiej gospodarki

Tabela 1. Struktura polskiego eksportu wyrobów wysokiej techniki w latach 1992-2000 (w %)

Lata	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Sprzęt lotniczy	9,6	10,7	9,2	9,0	18,0	12,3	15,0	16,8	23,0
Komputery i maszyny biurowe	3,6	4,4	7,3	5,4	10,6	8,0	10,7	9,5	9,6
Wyroby farmaceutyczne	10,0	21,9	17,0	10,5	13,0	13,5	8,6	4,9	4,9
Elektronika i urządzenia komunikacyjne	16,0	15,3	22,4	26,9	25,9	34,4	40,3	40,5	32,1
Aparatura naukowo-badawcza	44,3	11,8	12,0	19,0	10,4	10,6	9,5	10,1	8,8
Maszyny elektryczne	-	-	4,1	2,2	1,8	2,8	2,3	2,9	3,7
Maszyny nonelektryczne	7,2	15,8	6,1	11,2	11,1	9,2	6,8	9,4	12,6
Chemikalia	6,4	9,3	6,7	5,5	4,7	5,2	4,2	3,0	3,2
Uzbrojenie	-	-	14,0	9,4	4,9	4,0	2,6	2,8	1,9

Źródło: GUS, *Nauka i technika w 2000 roku*, Warszawa 2002 oraz niższe roczniki statystyczne GUS.

Tabela 2. Kształtowanie się największych przewag innowacyjnych w Polsce (na podstawie wskaźnika *Revealed Technological Comparative Advantage*) w latach 1992-2000

Lata	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Wysoka technika	0,608	0,883	0,443	0,724	0,415	0,263	0,162	0,611	0,345
Wyroby farmaceutyczne	0,900	1,226	0,650	0,856	0,679	0,470	0,151	0,786	0,449
Elektronika i urządzenia radiowe oraz komunikacyjne	-	-	-	-	-	-	0,290	0,000	0,245
Średnio wysoka technika	1,691	0,907	1,239	1,629	1,298	0,993	1,520	0,997	1,401
Pojazdy mechaniczne	4,484	0,000	2,253	2,815	2,634	1,540	4,310	3,095	10,291
Chemikalia (bez wyrobów farmaceutycznych)	1,582	1,783	1,622	1,271	0,338	0,644	1,200	1,695	0,487
Inny sprzęt transportowy	0,000	0,000	0,000	1,626	0,000	1,787	3,265	1,814	1,399
Maszyny i urządzenia, sprzęt precyzyjny	1,818	0,657	1,057	1,822	2,479	1,696	1,092	0,725	1,150
Średnio niska technika	0,988	1,106	1,494	1,134	1,022	1,475	1,672	1,921	1,349
Wyroby przemysłowe									
Metale i wyroby	1,065	0,782	2,243	1,714	0,516	0,343	1,676	1,315	0,745
Produkty mineralne	0,000	0,000	2,298	0,000	2,529	0,000	0,000	1,185	1,246
Niska technika	0,000	0,976	0,656	0,000	1,198	1,972	1,511	1,336	1,005
Drewno i wyroby, meble; papier i wyroby z papieru; druk	0,000	0,000	1,059	0,000	2,334	2,186	0,531	1,010	1,318
Żywność, używkii napoje	0,000	1,577	0,446	0,000	0,947	0,311	1,584	1,513	1,374

Źródło: M.A.Weresa, *Wpływ handlu zagranicznego i inwestycji zagranicznych na innowacyjność gospodarki polskiej*, SGH, Warszawa 2002, s. 84.

Tabela 3. Najwięksi odbiorcy inwestycji w sektorze usług* w Europie Środkowej i Wschodniej w latach 2002-03

Kraj	Liczba wszystkich inwestycji	Liczba wszystkich inwestycji w sektorze usług typu <i>greenfield</i>	Udział BIZ z sektora usług danego kraju w regionie
Rosja	123	81	15
Węgry	121	72	14
Polska	116	37	14
Czechy	95	31	11
Rumunia	77	57	9
Bułgaria	53	31	6
Słowacja	43	18	5
Serbia i Czarnogóra	31	21	4
Razem	852	439	100

Uwagi: *usługi finansowe, telekomunikacyjne, logistyczne, badawczo-rozwojowe oraz *call center*.

Źródło: UNCTAD, *World Investment Report 2004*.

Tabela 4. Nakłady na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach przemysłowych w Polsce w latach 1992-2001

Lata	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Nakłady na działalność innowacyjną w mln PLN	3983	8142	10976	11985	15250	12235	11501
Intensywność innowacji w %	2,2	3,6	4,0	4,1	4,8	3,4	3,2
Nakłady na B+R w mln PLN	826	635	1413	1419	2829	1570	1176
Udział nakładów na B+R w nakładach na działalność innowacyjną w %	20,1	7,8	12,9	11,8	18,6	12,8	10,2
Intensywność badawcza w %	0,4	0,3	0,5	0,5	0,9	0,4	0,3
Udział nakładów firm w bieżących nakładach na B+R	24,1	28,8	27,3	29,7	30,6	24,5	24,3

Źródło: na podstawie A. H. Jasiński, *Czy innowacje mają wpływ na dynamikę gospodarki? Polskie doświadczenia w okresie transformacji*, w: „Wspólna Europa. Innowacyjność w działalności przedsiębiorstw”, H. Brdulak, T. Gołębiowski (red.), Difin 2003, s.39.

Tabela 5. Wkład sektora produkcji ICT, sektora użytkującego ICT i sektora nie użytkującego ICT do wzrostu PKB w krajach EŚW, EU-15 oraz USA (średnia dla lat 1995-2001)

	UE-15	USA	Czechy	Węgry	Polska	Słowacja
Sektor produkcji ICT	0,51	1,01	0,75	0,99	0,28	0,37
% wzrostu PKB	19,4%	27,1%	36,6%	43,2%	6,8%	12,1%
Sektor użytkujący ICT	0,93	1,83	1,55	0,20	1,56	1,31
Sektor nie użytkujący ICT	1,20	0,89	-0,25	0,89	2,37	1,36
Wzrost PKB	2,64	3,73	2,06	2,30	4,22	3,04

Uwagi: stopy wzrostu PKB pochodzą z bazy danych GGDC. Z PKB wyłączono sektor nieruchomości, PKB na zatrudnionego. Wyniki oparte o deflator cen sektora ICT w USA z wyłączeniem półprzewodników i komputerów.

Źródło: B. Van Ark, M. Piątkowski, *Productivity, Innovation and ICT in Old and New Europe*, w: „International Economic and Economic Policy Journal”, Brussels 2004.